

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hedda Ektander

- Ny lag, nya möjligheter
- En rättsekonomisk analys av möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Birgitta Nyström

Termin för examen: period 1 VT 2018

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Syfte och frågeställningar	6
1.3	Metod och material	6
1.4	Avgränsningar	9
1.5	Forskningsläge	10
1.6	Disposition	10
2	Allmän rättslig bakgrund	12
2.1	Konkurrensrättens framväxt	12
2.2	Konkurrensbegränsande samarbete	14
2.3	Missbruk av dominerande ställning	16
2.4	Marknadseffekter	17
3	Konkurrensskadelagen växer fram	18
3.1	Konkurrensrätten utgår från EU	18
3.2	Processen bakom dir. 2014/104/EU	20
3.3	Konkurrensskadelagen i korthet	21
3.3.1	Solidariskt ansvar	22
3.3.2	Preskription av fordran	23
3.3.3	Ersättningsansvar	24
3.3.4	Follow-on-talan	26
3.4	Konkurrensverkets roll	26
3.4.1	Utredning av konkurrensöverträdelser	27
3.4.2	Konkurrensrättsliga sanktioner	28
4	Praxis	30
4.1	Kort om svensk praxis	30
4.2	Avslutade mål	31
4.2.1	Yarps och Tele2 mot Telia	31
4.2.2	Verizon mot Tele2	32
4.2.3	Preem mot Gävle Hamn	32
4.2.4	Europe Investor Direct m.fl. mot Euroclear	33
4.2.5	Primeur Vin mot Systembolaget	34
4.2.6	Weba Kemi mot Arla	34
4.3	Förlikta mål	35
4.3.1	NCC och Peab m.fl. mot Linköpings kommun m.fl.	35
4.3.2	Verisec mot Pointsec	35
4.3.3	Hydro mot Svenska Kraftnät	36
4.3.4	Övriga förlikta mål vid follow-on-talan	36
4.4	Pågående mål	37
4.4.1	Telesport mot TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing	37
4.4.2	Net at Once mot Gothnet	38
4.5	Skiljeförfarande	39
4.5.1	The Absolut Company mot Systembolaget	39
4.6	Sammanfattning av praxis	40
5	En komparativ utblick	43
5.1	Konkurrensrätten i amerikansk rättsordning	43
5.2	Ersättning vid konkurrensöverträdelser	44
5.3	Slutsats av den komparativa utblicken	45

6	Ersättning vid konkurrensöverträdelser ur ett rättsekonomiskt perspektiv.....	46
6.1	Rättsekonomisk teoribildning.....	46
6.1.1	Rationalitetsantagandet och the economic man	46
6.1.2	Ekonomisk effektivitet	47
6.1.3	Kritik mot rättsekonomi.....	48
6.2	Privat skadeståndstalan och the economic man	49
6.2.1	Den förväntade nyttan av en skadeståndsprocess.....	49
6.2.2	Olika förhållningssätt till risk.....	51
6.2.3	Nyttan av en privat skadeståndstalan	52
7	Analys och slutsatser	54
7.1	Möjligheten för skadelidande att få ersättning har förbättrats i teorin	54
7.1.1	För reell förändring av möjligheten till ersättning krävs utvecklad praxis	56
7.1.2	Högre ersättningsbelopp skapar incitament för företag att driva skadeståndstalan	57
7.2	Sammanfattande slutsatser.....	59
7.3	Avslutande kommentar	59
	Käll- och litteraturförteckning	60
	Rättsfallsförteckning.....	64

Summary

The essay is focusing on private damage claims following infringements of the competition rules. According to the law of the European Union, there is a right for all individuals to claim compensation for damage following infringement of competition law. In Sweden, there has been a statutory right to compensation following damage due to competition infringements since 1993. However, the possibility to claim damage has not had an effective impact on the area. Accessible case law is insufficient and the Supreme Court has not examined the matter. The lack of case law leads to unpredictability and legal uncertainty for anyone who seeks to proceed a private damage claim following competition infringements. The dissuasive purpose of the possibility to proceed private damage claims is therefore not attained. To achieve the aim of private damage claims, the European Parliament and the Council presented directive 2014/104/EU on Antitrust Damages Actions in November 2014. The directive was transposed into national Swedish law on the 27th of December 2016 through the Act on Competition Damages (2016:964).

The essay identifies the possibility to proceed competition damage claims after the directive was introduced. The essay also includes an analyse of the possibility to receive compensation from a law and economics perspective. Law and economics, or economic analysis of law, is the application of economic theory to the analysis of law. Economic concepts are used to explain the effects of laws and to assess which legal rules are economically efficient.

In conclusion the directive brings much needed procedural changes to the area. However, to achieve the requested aim there has to be a change regarding the compensation amount. The inadequate amount of case law is a result of the lack of incentives to proceed private damage claims following competition infringements. The proceedings tend to become substantial, expensive and complicated, not to mention that they often stretch for several years. The result of a private damage claim is, due to the lack of case law-guidance, hard to predict. In contrast to the Swedish, and European, regulation the American antitrust-laws offer the possibility to triple the amount of the damage caused by an infringement. An economic analysis of the law quickly shows that the possibility to receive such amounts changes how individuals view the risk a private claim withholds, and provide the incentives to proceed with a private damage claim. By raising the potential compensation amount the requested change would be reached.

Sammanfattning

Uppsatsen fokuserar på privat skadeståndstalan vid konkurrensrättsliga överträdelser ur ett rättsekonomiskt perspektiv. Enligt den europeiska unionsrätten har alla enskilda aktörer rätt till ersättning för skada som uppkommit till följd av en överträdelse av konkurrensreglerna. Det innebär att skador som till exempel följer av att företag träffar konkurrensbegränsande avtal eller missbrukar sin dominerande ställning ska ersättas. I Sverige har vi sedan år 1993 haft en lagstadgad rätt till skadestånd vid konkurrensrättsliga överträdelser. Bestämmelsen har dock inte fått ett effektivt genomslag. Därigenom är praxis på området mager och det saknas beslut från Högsta domstolen i frågan. Bristen på praxis leder även till en oförutsägbarhet och en rättsosäkerhet för de aktörer som till följd av en konkurrensöverträdelse vill föra privat talan om skadestånd. För att uppnå önskad förändring på området presenterade Europaparlamentet och rådet direktiv 2014/104/EU, om konkurrensrättslig ersättning, i november 2014. Direktivet införlivades i Sverige genom konkurrensskadelag (2016:964) den 27 december 2016.

Uppsatsen innehåller en genomgång av de konkreta förändringar som konkurrensskadelagen har inneburit i jämförelse med den tidigare möjligheten till konkurrensrättsligt skadestånd, som återfanns i konkurrenslagen. Uppsatsen innehåller även en rättsekonomisk analys av möjligheten att få konkurrensskadeersättning. Rättsekonomisk teori ser på rätten utifrån ett ekonomiskt perspektiv. Det innebär att man tolkar alla handlingar i ekonomiska termer och utgår från att alla handlingar utförs i syfte att hushålla med tillgångar på ett effektivt sätt.

Slutsatsen är att konkurrensskadelagen kommer med välbehövliga processuella förändringar, men för att uppnå den önskade effekten krävs möjlighet till större ersättningsbelopp. Det magra utbudet av praxis följer av att svensk lagstiftning tidigare inte givit skadelidande aktörer tillräckliga incitament att föra privata skadeståndstalan, då processerna tenderar att bli omfattande, kostsamma och komplicerade. En privat skadeståndstalan innebär ett risktagande till följd av att det saknas rättslig vägledning. Den amerikanska rättsordningen erbjuder, till skillnad från den svenska, en möjlighet till trefaldig ersättning vid konkurrensöverträdelser. Genom en rättsekonomisk analys kan konstateras att sådana ersättningsbelopp förändrar hur individer ser på risken som en privat skadeståndstalan medför. En sådan förändring skulle leda till mer rättspraxis och mindre rättsosäkerhet varpå syftet med direktivet skulle uppnås.

Förord

Tack Lund för fem fantastiska år, och inte minst för alla underbara människor jag haft lyckan att lära känna under min tid här.

Tack till min handledare Birgitta Nyström för goda råd och kloka synpunkter under arbetets gång.

Tack till min familj för det outgrundliga stöd ni ger mig, vad jag än tar mig an.

Tack!

Hedda Ektander

Lund, 17 maj 2018

Förkortningar

AB	Aktiebolag
art.	Artikel
bl.a.	bland annat
dir.	Direktiv
Direktivet	dir. 2014/104/EU
EU	Europeiska Unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska Unionens Funktionssätt
KL	Konkurrenslagen
kommissionen	Europeiska kommissionen
KSL	Konkurrensskadelagen
Ltd	Limited Company
m.fl.	med flera
Prop.	Proposition
rådet	Europeiska unionens råd
SKL	Skadeståndslagen
SOU	Statens offentliga utredningar
VD	verkställande direktör

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Konkurrensbegränsande samarbeten är förödande för en effektiv, innovativ marknad. Sådana samarbeten träffar andra aktörer på marknaden, såväl indirekt som direkt, och i slutänden drabbas konsumenterna.¹ Samtidigt är konkurrensbegränsande samarbeten ofta svåra att identifiera och bevisa. Följaktligen är ett ändamålsenligt regelverk som underlättar arbetet för tillsynsmyndigheter och möjliggör för ersättning vid konkurrensöverträdelser viktigt för att säkerställa en effektiv marknad. Till följd av EU:s² gemensamhetsarbete och den inre marknaden är EU:s konkurrensrätt numera det grundläggande konkurrensrättsliga systemet i Europa.³

I början av 2000-talet fick den internationella advokatbyrån Ashurst i uppdrag av kommissionen att undersöka möjligheten för förfördelade parter att söka ersättning vid konkurrensöverträdelser. I rapporten som sedan presenterades konstaterades att möjligheten till ersättning vid konkurrensrättsliga överträdelser inom EU är ”of astonishing diversity and total underdevelopment”.⁴ Efter rapporten inleddes ett flerårigt arbete för att utveckla regleringen på området. År 2014 infördes sedermera EU-direktiv 2014/104/EU⁵ i syfte att avskräcka från konkurrensbegränsande beteende och harmonisera medlemsländernas lagstiftning på konkurrensområdet.⁶ Efter den tvååriga implementeringstiden införlivades direktivet i Sverige genom en ny lag den 27 december 2016, konkurrensskadelag (2016:964).

Av förarbeten till konkurrensskadelagen framgår att reglerna avser att underlätta för den som drabbats av en konkurrensöverträdelse att föra talan om ersättning.⁷ Aktörer på marknaden som har skadats direkt eller indirekt av ageranden som begränsat konkurrensen, och således hindrat dem från att etablera eller utveckla sin verksamhet på marknaden, ska därmed ges

¹ Carlsson, Kenny & Bergman, Mats, *Konkurrenslagen: en kommentar*, 2015, s. 217 f.

² Europeiska Unionen upprättades genom Maastrichtfördraget 1993.

³ Berntiz, Ulf, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, 2015, s. 57.

⁴ Ashurst report: Waelbroeck, Slater & Even-Shosan, *Ashurst Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules: Comparative Report*, 2004, s. 1.

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser.

⁶ Art. 1 i dir. 2014/104/EU.

⁷ Prop. 2016/17:9, *Konkurrensskadelag*, s. 97.

förbättrade möjligheter att söka ersättning. Redan innan konkurrensskadelagen infördes fanns det regler i konkurrenslagen som gjorde det möjligt för den som drabbats av konkurrensöverträdelse att föra talan om ersättning.⁸ Trots denna möjlighet har skadeståndstalan mot företag som handlat konkurrensbegränsande historiskt sett varit ovanliga, inte minst till följd av svårigheterna att bevisa sådan överträdelse. Till följd därav är praxis på området mager, och rättsläget oklart.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsen har som övergripande syfte att undersöka implementering av direktiv 2014/104/EU. Direktivet är utmärkande i sitt slag. Förutom att det är det första konkurrensrättsliga direktivet som EU har utfärdat innehåller det även ett större antal konkreta regler om rätten till ersättning för konkurrensskador.⁹ Mer specifikt innehåller direktivet detaljerade regler om flera frågor av processuell natur. I regel är frågor av processrättslig art något som ligger inom medlemsländernas kompetensområde.¹⁰ Harmonisering av lagstiftning på den nivå som direktivet innebär är således ovanligt. Till följd därav är syftet med uppsatsen dels att utreda effekten av de förändringar som konkurrensskadelagen medfört med fokus på reglerna kring ersättning och dels att analysera förändringarna ur ett rättsekonomiskt perspektiv.

För att uppnå uppsatsens syften kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Hur skiljer sig nuvarande konkurrensskaderättsliga lagstiftning från den tidigare regleringen, som återfanns i konkurrenslagen?
- Har konkurrensskadelagen, sedan ikraftträdandet den 27 december 2016, förbättrat skadelidandes möjlighet att nå framgång i en privat skadeståndstalan?
- Vilken påverkan har möjligheten till ersättning på företag och deras benägenhet att föra en privat skadeståndstalan efter en konkurrensöverträdelse?

1.3 Metod och material

För att besvara frågeställningarna kommer den rättsdogmatiska metoden tillämpas. Den rättsdogmatiska metoden karakteriseras av användandet av de allmänt accepterade rättskällorna. Då metoden används, besvaras

⁸ Se avsnitt 3.3.1 – 3.3.3.

⁹ Bernitz, Ulf, *Det nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan – bakgrund, huvudlinjer och genomförande*, Europarättslig tidskrift, 2015:3, s. 495.

¹⁰ Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, 2018, s. 136 ff.

avhandlingens frågeställningar genom studier i relevant lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och den rättsdogmatiskt orienterade litteraturen.¹¹ I uppsatsen används rättsdogmatisk metod för att redogöra för de aktuella konkurrensrättsliga reglerna inom EU och i Sverige samt för att utreda rättsläget vid privat skadeståndstalan. Med beaktande av källkritik har främst primärkällor använts så som direktiv, lagar, förarbeten och rättspraxis. Arbetet kompletteras likväl med andra källor i doktrin och artiklar samt i rapporter i den mån de varit av särskilt vikt för att utreda gällande rätt samt för att nå uppsatsens syfte. Använd doktrin och artiklar är författade av auktoriteter inom det konkurrensrättsliga området.

I uppsatsen redogörs även för viss praxis på området. Generella EU-rättsliga principer stadgar att unionsrättsliga regler ligger på en högre nivå i normhierarkin än Sveriges inhemska konkurrenslagstiftning och har anspråk på företräde framför nationell svensk rätt. En stor del av konkurrensrätten styrs från EU och faktum är att den svenska regleringen i stort är utformad utefter EU:s konkurrensrätt såvitt gäller de materiella bedömningsreglerna.¹² Därutöver har art. 101 och 102 FEUF¹³ direkt effekt inom hela EU, och således även i Sverige. EU:s konkurrensrättsliga regler är därmed direkt gällande för enskilda och företag i Sverige och skapar rättigheter och skyldigheter för dessa.¹⁴ Till följd därav ska svenska myndigheter och domstolar följa EU-rätten i sitt arbete. EU-rätt kommer vara återkommande i uppsatsen men vad gäller domstolspraxis har fokus varit på svensk sådan. Rättsfall från EU-domstolen har enbart presenterats för att ge en bakgrundsbild till möjligheten att föra privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelse. Vad gäller svensk praxis finns idag inget avgörande från Högsta domstolen gällande privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelse. Till följd därav är avgöranden från hovrätt och tingsrätt av stor betydelse för rättstillämpningen på området. Dessa avgöranden bör ändå ses med viss försiktighet då de inte har prejudicerande karaktär.

Genom en komparativ utblick förs en glimt komparativ metod in i uppsatsen. En komparativ utblick skiljer sig från en komparativ jämförelse på så sätt att den inte innefattar ett krav på att den utländska rätten kartläggs på ett korrekt sätt med ett vedertaget iakttagande av utländska rättskällor. Istället är syftet med den komparativa utblicken att kasta ljus över svensk rätt genom att lyfta fram argument som framstår som centrala för den

¹¹ Korling, Fredric & Zamboni, Mauro, *Juridisk Metodlära*, 2013, s. 21.

¹² Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 63.

¹³ Detta fördrag utgör tillsammans med fördraget om Europeiska unionen de grundläggande fördrag som EU sedan den 1 december 2009 är uppbyggt på. Se bl.a. prop. 2007/08:168, Lissabonfördraget.

¹⁴ Bernitz & Kjellgren, *Europarättens grunder*, s. 101 ff.

svenska och den utländska rättsordningen.¹⁵ Genom att titta närmare på sanktionssystemet vid konkurrensrättsliga överträdelser i USA, och då främst arbetet mot karteller och missbruk av dominerande ställning, har de lege ferenda-perspektivet vidgats. Det är viktigt att ha i åtanke att de processrättsliga förutsättningarna i Sverige och USA skiljer sig åt, varpå det amerikanska systemet inte är direkt applicerbart på svensk rätt. Med en komparativ utblick ökar däremot förståelsen för alternativa sanktionssystem vid konkurrensöverträdelser. Denna komparativa del är på inget vis, och är inte heller menad att vara, uttömmande.

Jag har vidare valt att applicera rättsekonomisk teori på uppsatsen. Rättsekonomi innebär en ekonomisk analys av rätten. Följaktligen tolkas hur rättsreglerna påverkar hushållandet av resurser.¹⁶ I denna del har jag utgått från doktrin författad av framförallt Dahlman, Glader & Reidhav samt Posner. Genom att se på rätten med rättsekonomiska ögon utreds hur väl rättsreglerna leder till ekonomisk effektivitet, det vill säga bästa möjliga användning av ekonomiska resurser, och därmed om reglerna leder till en högre nivå av ekonomisk välfärd.¹⁷ Rättsekonomi har uppnått en stark ställning i den moderna juridiska debatten. Därutöver är konkurrensrättsliga åtgärder starkt sammankopplade med samhällsekonomiska faktorer. Med en kombination av rättsdogmatisk metod och rättsekonomisk teori kommer de lege lata att utredas varefter de lege ferenda analyseras. Detta då det avslutningsvis sker en direkt applicering av ekonomisk teori på ersättningsbeloppens storlek. Därefter följer en kritisk analys av nuvarande ersättningsmöjligheter och dess inverkan på den rationelle människans val att föra en privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelser.

Under uppsatsskrivandets uppstartsperiod var avsikten att skriva uppsatsen utifrån ett praktikerperspektiv. Detta då det framgår av propositionen till lagen att ett effektivare system kan, om det inte resulterar direkt i färre domar, ha en avhållande effekt på företagens benägenhet att överträda konkurrensreglerna.¹⁸ Tanken var att det, genom intervjuer med verksamma praktiker, skulle vara intressant att analysera om konkurrensskadelagen haft sådan effekt. Tio jurister i olika befattning på byråer i olika storlek samt Konkurrensverket kontaktades med en förfrågan om de hade möjlighet att svara på cirka tio frågor om konkurrensskadelagen. Av dessa tio arbetsplatser svarade en advokatbyrå att de gärna svarade på frågor samtidigt som en advokatbyrå svarade att de inte hade tillräckligt med

¹⁵ Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 2015, s. 54 f.

¹⁶ Posner, Richard, *Overcoming Law*, 1995, s. 18.

¹⁷ Korling & Zamboni, *Juridisk Metodlära*, s. 175.

¹⁸ Prop. 2016/17:9, s. 97.

erfarenhet av konkurrensskadelagen för att vara behjälplig. Konkurrensverket sade sig inte vara tillräckligt insatta och resterande sju advokatbyråer svarade inte överhuvudtaget. En givande intervju genomfördes slutligen med en advokatbyrå, vilken bidrog till förståelsen för problematiken på området.

1.4 Avgränsningar

I uppsatsen presenteras de förändringar som lagen inneburit med fokus på möjligheten till ersättningen vid konkurrensöverträdelser. Genomgången berör endast ett fåtal av de regler som återfinns i konkurrensskadelagen. De utvalda reglerna behandlar ersättningsansvar samt ersättningens omfattning. Dessa bestämmelser har valts ut då de representerar fokus i uppsatsen vilket är vad företag har för incitament att föra en privat skadeståndstalan, då ersättningsmöjligheter är en betydande faktor.

Uppsatsen innehåller en komparativ utblick då sanktionssystemet i amerikansk konkurrensrätt presenteras. Valet att endast fokusera på amerikansk rätt i den komparativa utblicken kommer av att konkurrensrätten har sitt ursprung i amerikansk rätt samt det faktum att den amerikanska konkurrensrätten utvecklats i en annan riktning jämfört med EU-rätten. Detta gäller inte minst de sanktioner som aktualiseras vid konkurrensöverträdelser. Valet att inte jämföra med andra länder inom EU följer av att EU:s grundläggande konkurrensreglerna gäller för alla medlemsländer och skillnaderna därav är mindre.

Kapitlet som behandlar rättsekonomisk teori innehåller även ett avsnitt där individers olika förhållningssätt till risk diskuteras. I regel är företag mer benägna att ta risker än individer i en motsvarande situation. Samtidigt som individer antas vara riskaversiva ses företag som riskneutrala.¹⁹ Antagandet underlättar försök att göra prognoser på framtida handlande och andra hypotetiska rapporter. Däremot är det ett generaliserande som innefattar alla slags företag oavsett storlek, kompetens, likviditet och bransch. Det är därför viktigt att påpeka att det är ett antagande som måste användas med viss försiktighet. I uppsatsen har ingen större vikt lagts vid detta, utan utgångspunkten har snarare varit att företag som står inför valet att föra en privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelse är riskaversiva. Att praxis på området är så pass bristfällig indikerar även att så är fallet. Till följd av detta och det faktum att privat skadeståndstalan kan framföras av såväl företag som enskilda individer har rättsekonomisk teori inte

¹⁹ Dahlman, Christian, Glader, Marcus & Reidhav, David, *Rättsekonomi – en introduktion*, 2005, s. 35.

applicerats avseende hur företag agerar vid produktionsbeslut. Istället fokuserar uppsatsen på beslut avseende skadeståndstalan, vilket även följer av uppsatsens fokusområde.

1.5 Forskningsläge

Till följd av den relativt korta tid som passerat sedan konkurrensskadelagen trädde ikraft är dess effekt i praktiken tämligen outforskad. Flera praktiker har, som nämnts ovan, sagt sig vara för dåligt insatta för att ha en uppfattning om direktivets påverkan på aktörer som befinner sig på konkurrensutsatta marknader. Möjligheten till skadestånd vid konkurrensöverträdelser har däremot diskuterats flitigt inom den juridiska doktrinen, såväl internationellt som nationellt. Argumenten som anfördes i propositionen till 1993 års konkurrenslagstiftning, Prop. 1992/93:56, återfinns i det EU-rättsliga arbetet bakom direktiv 2014/104/EU såväl som nu gällande konkurrensskadelag. Inom akademien har Ulf Bernitz, professor i europeisk integrationsrätt vid Stockholms universitet, varit aktiv på området länge. Hänvisningar till litteratur avseende svensk och europeisk konkurrensrätt författad av Bernitz är återkommande i uppsatsen. Därutöver har Nils Wahl, generaladvokat i Europeiska unionens domstol, varit betydande för arbetet. Wahl har bland annat, på uppdrag av Konkurrensverket, författat rapporten *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt* vilken hänvisas till i arbetet. Området har även utforskats i examensarbeten. Ett exempel är Lisa Slottes arbete *Ny konkurrensskadelag – om möjligheter och svårigheter att få ersättning för konkurrensskada*.²⁰ Tillgången till tidigare arbeten på området har däremot inte bedömts vara ett hinder för förevarande uppsats. Detta då tidigare arbeten inte har utrett lagändringarna utifrån en rättsekonomisk vinkel med ett de lege ferenda-perspektiv. Den rättsekonomiska analysen avser att bidra till den etablerade forskningen om skadestånd vid konkurrensöverträdelser genom att utreda de samhällsekonomiska effekter som följer av möjligheten till ersättning och hur ersättningsbeloppens storlek påverkar the economic man, eller den rationelle individen. Följaktligen avser arbetet att utgöra ytterligare ett inlägg i diskussionen om gällande rätt.

1.6 Disposition

Uppsatsen är indelad i sju kapitel. I det nästkommande kapitlet, kapitel två, behandlas inledningsvis konkurrensrättens uppkomst och utveckling. Därefter följer en genomgång av konkurrensbegränsande agerande och dess

²⁰ Lisa Slotte, *Ny konkurrensskadelag – om möjligheter och svårigheter att få ersättning för konkurrensskada*, Stockholms universitet, HT 2016.

inverkan på marknaden. Fokus är utvecklingen som har skett inom EU då konkurrensrättens område är gränsöverskridande inom unionen.

I kapitel tre presenteras konkurrensskadelagens framväxt med utgångspunkt i arbetet bakom direktiv 2014/104/EU som lagen är sprungen ur. Därefter presenteras de förändringar som lagen inneburit med fokus på möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser. Avslutningsvis ges en inblick i Konkurrensverkets arbete mot konkurrensbegränsande agerande.

I kapitel fyra presenteras praxis på området. Såväl avkunnade domar, förlikta mål som pågående ärenden tas upp för att ge en bild av rättsläget för talan om ersättning vid konkurrensrättslig överträdelse. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av presenterad praxis.

I kapitel fem görs en komparativ utblick avseende konkurrensrättsliga regleringar inom det amerikanska rättssystemet. Genom att titta närmare på sanktionssystemet vid konkurrensrättsliga överträdelser i USA, och då främst arbetet mot karteller och missbruk av dominerande ställning, vidgas de lege ferenda-perspektivet.

I kapitel sex följer en redogörelse av grundläggande rättsekonomisk teori. Syftet är att ge läsaren en förståelse för de rättsekonomiska begrepp och modeller som tillämpas i den rättsekonomiska argumentationen som förs avslutningsvis. Det rättsekonomiska kapitlet är placerat i slutet av uppsatsen då det väver samman lagändringarna, rättsutvecklingen och den komparativa utblicken genom ett de lege ferenda-perspektiv.

I kapitel sju besvaras uppsatsens frågeställningar. Det rättsekonomiska perspektivet på möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelse förs även fram. Uppsatsen avslutas med en analys och förslag till hur reglerna kan få genomslag i Sverige.

Den på ämnet beläste kan med fördel gå direkt till avslutande avsnitt i kapitel 4, 5 och 6 för att sedan läsa uppsatsens slutkapitel.

2 Allmän rättslig bakgrund

Nedan introduceras konkurrensrätten genom en presentation av rättsområdet framväxt. Inledningsvis behandlas konkurrensrättens uppkomst och utveckling sedan den först introducerades i USA på 1890-talet. Därefter följer en genomgång av konkurrensbegränsande agerande och dess inverkan på marknaden. Fokus är utvecklingen som har skett inom EU då konkurrensrättens område är gränsöverskridande inom unionen.

2.1 Konkurrensrättens framväxt

Konkurrensrätten är ett ungt rättsområde i Europa. Det har i huvudsak vuxit fram under de senaste 70 åren med stor påverkan från amerikansk rättsordning. I dag är EU:s konkurrensrättsliga regelverk det grundläggande systemet i Europa. De centrala fördragsreglerna om förbud mot konkurrensbegränsande avtal och missbruk av dominerande ställning har varit och är i sak oförändrade alltsedan tillkomsten av det ursprungliga Romfördraget år 1957.²¹ Tillsammans med det amerikanska konkurrensrättsliga systemet är det europeiska konkurrensrättsliga systemet främst i världen.²² De nationella konkurrenslagarna inom Europa är företrädesvis utformade efter EU:s konkurrensrätt, inte minst den svenska konkurrensrättsliga lagstiftningen. Förbudet mot konkurrensbegränsande avtal i art. 101.1 FEUF och motsvarande bestämmelse i 2 kap. 1 § KL tillsammans med förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 2 kap. 7 § KL samt motsvarigheten art. 102 FEUF är konkurrenslagstiftningens viktigaste bestämmelser.²³

Konkurrensrättens syfte är dels att möjliggöra en fri marknad som styrs av tillgång och efterfrågan och dels att främja integrationen mellan medlemsstaterna.²⁴ För att fri konkurrens ska komma till stånd enligt den definitionen krävs emellertid att flera förutsättningar uppfylls. Köparna måste uppfatta de olika säljarnas produkter som likvärdiga, köpare och säljare måste ha tillgång till full information om sina inköps- och säljmöjligheter och antalet köpare och säljare måste vara så stort att en förändring i den enskildes efterfrågan inte märkbart påverkar marknadspriset. Det får inte heller föreligga några regleringar eller avtal

²¹ Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG-fördraget) av den 25 mars 1957, även kallat Romfördraget.

²² Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 57.

²³ *Ibid.*, s. 68 f.

²⁴ Prop. 2007/08:135, *Ny konkurrenslag m.m.*, s. 66.

beträffande beteendet på marknaden.²⁵ Slutligen måste tillträde till och utträde ur marknaden vara helt fritt.²⁶ Viktigt att påpeka är att sådan fri konkurrens som beskrivs ovan är en raritet i verkligheten. Detta då utvecklingen har lett till att det finns konkurrensbegränsande inslag på praktiskt taget alla marknader, inte minst som en konsekvens av nutida krav på masstillverkning och specialisering.²⁷ En sådan ouppnåelig, perfekt marknad utan marknadsmisslyckanden som presenteras ovan kan däremot med fördel användas som referens för att illustrera effekter av olika typer av problem och fenomen som förekommer på verklighetens marknader. På verklighetens marknader finns marknadsmisslyckanden av olika slag, det vill säga marknadssituationer med ineffektiv resursfördelning på grund av att fullkomlig konkurrens inte råder eller att det inte finns tillräckligt många marknader.²⁸

Istället för att uppnå en perfekt marknad är målet att uppnå en ”vanlig” marknad med effektiv eller fungerande konkurrens. Med det menas obunden konkurrens och att läget på marknaden inte innefattar några betydande konkurrensbegränsningar. En marknad med effektiv konkurrens hindrar däremot inte att det är en omfattande eller hård konkurrens, trots att gruppen säljare av betydelse är relativt begränsad och de utbudna produkterna i viss mån skiljer sig från varandra. Vid ett sådant marknadsläge har inte bara aktiva konkurrenter betydelse utan även potentiella konkurrenter som tar sig in på marknaden. Följaktligen finns ett ständigt hot om att konkurrenter ska slå sig in på marknaden. Bernitz menar att begreppet effektiv konkurrens är nyckeln till förståelsen av konkurrensrättslig politik och konkurrenslagstiftning, både i Sverige och EU. Detta då den nutida konkurrensrätten primärt syftar till att främja effektiv konkurrens som tar sig uttryck i pris- och prestationskonkurrens.²⁹

Från samhällets synpunkt är det viktigt att motverka konkurrensbegränsande åtgärder och samtidigt ge utrymme för nytänkande på marknaden. Bernitz förtydligar att inom ramen för effektiv konkurrens betonas betydelsen av dynamisk konkurrens, det vill säga en marknadsstruktur som främjar innovationer, nyetablering och produktutveckling. Det kan då förekomma att ett företag har en rättsligt skyddad ensamställning på grund av innehavet av en betydelsefull immateriell ensamrätt, såsom ett patent, som under en viss tid täcker framställningen av en viss typ av produkt, exempelvis ett visst slags läkemedel. Om innehavet av en sådan ensamrätt ses som otillåtet

²⁵ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 48.

²⁶ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 143.

²⁷ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 49.

²⁸ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 145.

²⁹ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 48.

konkurrensbegränsande skulle det innebära att forskningen stannade upp. Dynamisk effektivitet benämns även som prestationskonkurrens och innebär då att företagen konkurrerar genom produktutveckling, kvalitet och utformning av sina varor och tjänster.³⁰ Sådana konkurrensbegränsande avtal är vanligtvis av mindre intresse från konkurrensrättslig utgångspunkt då de i regel har liten effekt eller omfattning.³¹ Genom att avtalen är tillåtna undviks dubbelinvesteringar och forskning effektiviseras genom att forskningstillgångar satsas på samma projekt istället för olika. Därigenom minskar transaktionskostnader i samhället.³²

För att företagen ska arbeta dynamiskt krävs att de är motiverade att förändra och utveckla sin produkt. För att företagen ska ta sig an ny teknologi och utveckla sina produkter krävs incitament. En perfekt marknad helt utan konkurrensbegränsningar skulle inte ge utrymme för dynamisk utveckling, då det inte finns utrymme i form av vinstmarginal till innovationssatsningar. Teknologisk utveckling har i sin tur visat sig ha stor potential att öka samhällets välbefinnande, en potential som ofta vida överstiger vinsten av att man genom perfekt konkurrens och allokativ effektivitet hindrar produktionsbegränsningar.³³

2.2 Konkurrensbegränsande samarbete

Förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete behandlas i unionsgemensamma art. 101.1 FEUF och i svensk nationell rätt återfinns bestämmelsen i 2 kap. 1 § KL. Samarbetsförbudet utgör det första ledet i konkurrenslagens förbudssystem. Förbudet riktar sig mot allt konkurrensbegränsande samarbete mellan två eller flera företag i allmänhet. Avgöranden enligt art. 101.1 FEUF är även vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 1 § KL.³⁴

Avtal mellan olika aktörer på marknaden benämns som vertikala eller horisontella och syftar då på om aktörerna befinner sig i samma produktions- eller handelsled. Horisontella samarbeten är primärt avtal i samma handelsled med konkurrensbegränsande syfte, exempelvis marknadsdelning eller prissamverkan.³⁵ Vertikala samarbeten är istället överenskommelser i samma produktionsled som begränsar möjligheten för köparen eller säljaren att vända sig till andra avtalsparter eller distributionssystem. Därmed begränsas antalet auktoriserade återförsäljare

³⁰ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 74.

³¹ Prop. 2007/08:135, s. 149.

³² Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 162.

³³ *Ibid.*, s. 151.

³⁴ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 163.

³⁵ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 53.

av en viss produkt. När horisontella avtal berör ett flertal företag och är av mer omfattande och organiserad karaktär brukar det talas om kartellbildning, till exempel priskartell.³⁶

Då företag samarbetar horisontellt kan det ge samma resultat som vid monopol. Exempel på detta är priskarteller där företag har kommit överens om hur deras varor och tjänster ska prissättas, eller en anbudskartell där anbud till marknads köpare samordnas mellan producenterna. Genom överenskommelser mellan företagen kan de också styra över tillgången på marknaden av varorna och tjänsterna, då de beslutar hur mycket varje företag ska producera.³⁷ Kartellens framgång påverkar direkt konsumenterna på så sätt att de inte kommer ges möjlighet att köpa bästa möjliga vara eller tjänst. Det är i sin tur direkt dåligt för samhällsekonomin. Vidare spelar flera faktorer in i kartellens marknadsinflytande. Det handlar då om antalet aktörer på marknaden, de olika företagens inbördes marknadsandelar, homogenitet mellan substitutvaror, teknologisk utvecklingshastighet, hinder för inträde och utträde ur marknaden samt möjligheterna för samverkan mellan företagen.³⁸

I regel är horisontella avtal mer skadliga än vertikala.³⁹ Skillnaden är att horisontella avtal ingås mellan parter som är, eller inom en snar framtid skulle kunna bli, konkurrenter. Från konkurrenssynpunkt bör de konkurrera, inte samarbeta, med varandra. Ett hemligt samarbete mellan konkurrerande företag som exempelvis innebär att priser fastställs eller att marknader delas har till syfte att begränsa konkurrensen och är olagligt.⁴⁰

Undantagsbestämmelse från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag återfinns i 2 kap. 2 § KL och stämmer i sak överens med art. 101.3 FEUF. Skillnaden består i att artikeln även innehåller bestämmelser om gruppundantag vilket istället återfinns i 2 kap. 3 § KL. Undantag till samarbetsförbudet är viktigt till följd av samhällets behov av innovation, förnyelse och förändring. Av 2 kap. 2 § KL framgår att samarbetsförbudet inte gäller för avtal som bidrar till att förbättra produktionen, distributionen eller främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande. Inte heller för avtal som tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som uppnås genom samarbetet, bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå

³⁶ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 54.

³⁷ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 153.

³⁸ *Ibid.*, s. 155.

³⁹ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1*, s. 55.

⁴⁰ Prop. 2007/08:135, s. 148.

förbättringsmålet och inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

2.3 Missbruk av dominerande ställning

Missbruk av dominerande ställning är ett ensidigt förfarande av ett företag eller en företagsgrupp. I svensk rätt återfinns förbud mot missbruk av dominerande ställning i 2 kap. 7 § KL och har utformats utifrån art. 102 FEUF. Missbruksförbudet, som utgör det andra ledet i konkurrenslagens förbudssystem, riktar sig mot vissa åtgärder som vidtas av företag med stor marknadsakt. Praxis som följer av art. 102 FEUF är vägledande även för tolkningen av det svenska stadgandet.⁴¹

Som framgår av begreppet krävs det att ett företag eller en företagsgrupp innehar en dominerande ställning för att 2 kap. 7 § KL ska bli tillämplig. EU-domstolen har däremot slagit fast att enbart det faktum att ett företag är i dominerande ställning inte är vad som avses med regleringen då avsikten inte är att avskräcka marknadsakt. Snarare, påpekar domstolen, är det positivt att även storföretagen utövar konkurrens. Företag i dominerande ställning som har kommit i den positionen av egen förtjänst ska inte hindras av konkurrensrättsliga regler. EU-domstolen har även konstaterat att syftet med reglerna inte är att säkerställa att mindre effektiva konkurrenter ska kunna stanna på marknaden.⁴²

Målet med missbruksförbudet är att motverka missbrukande av företagens dominerande ställning så att den skadar konkurrensförutsättningarna på marknaden för konsumenter och andra aktörer. I 2 kap. 7 § KL samt art. 102 FEUF räknas exempel på otillåtna ageranden upp. Det kan till exempel bestå av att företag direkt eller indirekt påtvingar någon oskäligen inköps- eller försäljningspriser, begränsar produktionen eller tillämpar olika villkor för likvärdiga transaktioner varigenom vissa handelspartner får en konkurrensnackdel. Vid misstanke om missbruk av dominerande ställning sker alltid en individuell bedömning.⁴³ EU-domstolen har däremot uttalat att bestämmelsen innebär att dominerande företag inte tillåts vissa konkurrensmetoder som andra företag kan använda. Med en dominerande ställning kommer ett särskilt ansvar för företaget att inte, genom sin ställning, hämma konkurrensen på marknaden.⁴⁴

⁴¹ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 363 f.

⁴² Se bl.a. mål C-209/10, *Post Danmark A/S* ./ *Konkurrenserådet*, p. 21. (I domen hänvisas även till C-52/09, *TeliaSonera Sverige AB*, p. 24)

⁴³ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 364.

⁴⁴ Se mål C-322/81, *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin* ./ *kommissionen*, p. 75-86.

Monopol, då ett företag eller en organisation har ensamrätt att tillhandahålla vissa produkter eller tjänster, förekommer sällan under längre perioder på oreglerade marknader. Istället är de resultatet av rättsliga regleringar, så som det svenska alkoholmonopolet. En monopolutsatt marknad innebär i regel att priserna inte minskar som om konkurrensen vore fri, att försäljningsvolymen inte ökar och att den teknologiska utvecklingen stannar upp.⁴⁵

2.4 Marknadseffekter

Då konkurrensen begränsas innebär det en inskränkning av företags möjlighet att konkurrera med andra om affärsmöjligheter på de villkor som företagen finner önskvärda. Konkurrensbegränsande avtal, beslut eller samordnat förfarande inskränker till exempel möjligheten för andra företag att slå sig in på en marknad. Till följd av att företag handlar konkurrensbegränsande går andra företag miste om möjligheten att själva konkurrera eller sluta avtal med företag. Effekterna av konkurrensbegränsande samarbete träffar en av eller båda parterna i avtalsförhållandet, men även företag som står utanför avtalsförhållandet.⁴⁶ En marknad med fungerande konkurrens är inte målet med lagstiftningen. Istället är konkurrens ett medel för att uppnå målet - att konsumenterna ska nå fördelar genom bland annat att priserna pressas och utbudet av varor och tjänster breddas.⁴⁷ EU-domstolen har vid flera tillfällen uttalat att konkurrensreglerna inte enbart är ämnade att skydda konkurrenternas eller konsumenternas intressen utan även marknadens struktur och därmed konkurrensen som sådan.⁴⁸ En situation då företag tillåts sätta konkurrensen ur spel med sina åtgärder är förödande för marknadsekonomin. Vid en sådan situation uppstår långsiktiga förluster för samhällsekonomin genom att företagen förlorar incitament till kostnadskontroll och förmåga till långsiktig förnyelse.⁴⁹

⁴⁵ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 152.

⁴⁶ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 217 f.

⁴⁷ *Ibid*, s. 29 f.

⁴⁸ Se bl.a. C-501/06, *GlaxoSmithKline Services m.fl. / Kommissionen m.fl.*, p. 63; C-8/08, *T-Mobile Netherlands BV m.fl. mot Raad van bestuur van der Nederlands Mededingingsautoriteit*, p. 38-39.

⁴⁹ Bernitz, *Svensk och europeisk marknadsrätt I*, s. 74.

3 Konkurrensskadelagen växer fram

I förevarande kapitel presenteras konkurrensskadelagens framväxt med utgångspunkt i arbetet bakom dir. 2014/104/EU som lagen är sprungen ur. Därefter presenteras de förändringar som lagen inneburit med fokus på möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser. I kapitlet ges en bild av de överväganden som skedde under lagstiftningsarbetet. Avslutningsvis ges en inblick i Konkurrensverkets arbete mot konkurrensbegränsande agerande då det är betydande för praxis på området.

3.1 Konkurrensrätten utgår från EU

De konkurrensrättsliga EU-reglerna är avsedda att uppnå flera syften. Det primära syftet är att effektivisera marknaden genom att maximera konsumentskyddet och uppnå optimal resursfördelning. Traditionellt sett har ekonomisk teori utgått från idén att produktionen av varor och tjänster är mest effektiv då det föreligger perfekt, eller åtminstone effektiv, konkurrens. Ett annat syfte konkurrensrätten avser att uppfylla är att skydda konsumenter och mindre företag från att hamna i ofördelaktiga situationer till följd av hur ekonomiskt starka aktörer agerar. Särskilt gäller detta företagens agerande i horisontella led. Ett tredje syfte är att skapa en inre, europeisk marknad och att denna marknad inte ska störas av konkurrensöverträdelser. Om företagen tillåts agera konkurrenshämmande enligt nationella regler och ändå tar plats på den inre marknaden undermineras EU-rätten och förlorar sitt syfte.⁵⁰ Följaktligen är det viktigt att EU:s konkurrensrättsliga regler harmoniseras bland medlemsländerna.

EU:s grundläggande konkurrensförordning⁵¹ har harmoniserat en stor del av den konkurrensrättsliga lagstiftningen inom EU. De ramar som förordningen satt påverkar i vilken riktning konkurrensrättens område på den inre marknaden utvecklas. Utvecklingen mot en harmoniserad inre marknad är däremot snarare ett resultat av hur medlemsländerna självständigt har utformat nationell lagstiftning mot konkurrensbegränsande agerande.⁵²

⁵⁰ Craig, Paul & De Búrca, Gráinne, *EU law: text, cases, and materials*, s. 1001 f.

⁵¹ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget, nu artikel 101 och 102 i EUF-fördraget.

⁵² Bernitz, *Det nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan*, s. 495.

Detta gäller inte minst Sverige som exempelvis är ett av få länder där det har funnits möjlighet till konkurrensrättsligt skadestånd sedan år 1993.⁵³

Regler för att förbjuda karteller som fixerar priser eller delar upp marknader mellan konkurrenter och som hindrar företag från att missbruka sin dominerande ställning möjliggör för en effektiv marknad. En annan metod för att få företag att inte agera konkurrenshämmande är att noga utarbeta de konkurrensrättsliga sanktioner som en överträdelse kan resultera i. Ett exempel är kommissionens angelägna arbete att utveckla EU-rättsliga regleringar rörande skadeståndstalan som en mekanism för att genomdriva art. 101 och 102 FEUF.⁵⁴ Innan Direktivet trädde i kraft styrde EU rättsutvecklingen genom EU-domstolens praxis där unionsrättens grundläggande principer om rätt till skadestånd fastslagits. I en dom år 1996 preciserade EU-domstolen i de gemensamma målen *Brasserie du Pêcheur* och *Factortame III* under vilka förutsättningar staten ska vara skadeståndsskyldig gentemot enskilda efter överträdelse av EU-rätten. I domen fastslog EU-domstolen tre grundläggande förutsättningar som ska vara uppfyllda för att det ska finnas grund för ersättning. Först och främst ska den rättsregel som överträtts ha till syfte att ge enskilda rättigheter. Därefter ska överträdelsen vara tillräckligt tydlig och till sist ska det finnas orsakssamband mellan överträdelsen och den lidna skadan.⁵⁵

Trots praxis på området var möjligheten till konkurrensrättsligt skadestånd utforskad inom EU under många år, något som ändrades med EU-domstolens dom i *Courage Ltd ./. Crehan* år 2001.⁵⁶ Då, för lite mer än femton år sedan, fastslog EU-domstolen för första gången att det föreligger en rätt till konkurrensrättsligt skadestånd. Domstolen konstaterade att varje person, och företag, har rätt att kräva skadestånd för förlust som denne orsakats genom avtal eller förfaranden som innefattar en överträdelse av art. 101.1 FEUF. Vidare påminde domstolen om att art. 101.1 och 102 FEUF är ämnade att ha direkt effekt i rättsförhållanden mellan enskilda. Artiklarna skapar rättigheter för enskilda som de nationella domstolarna är skyldiga att skydda.⁵⁷ Rätten till konkurrensrättsligt skadestånd för överträdelser av art. 102 FEUF har efter domen antagits varit densamma. Detta eftersom skyddssyftet som avses gällande art. 101.1 är detsamma som för art. 102. Något bekräftande avgörande från EU-domstolen finns däremot inte i

⁵³ Prop. 1992/93:56, *Ny konkurrenslagstiftning*.

⁵⁴ Craig & De Búrca, *EU law: text, cases, and materials*, s. 1052.

⁵⁵ Förenade målen C-46/93 och C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA ./. Förbundsrepubliken Tyskland och Drottningen och Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd m.fl.*, se särskilt p. 51.

⁵⁶ Mål C-453/99, *Courage Ltd ./. Crehan*.

⁵⁷ Mål C-453/99, *Courage Ltd ./. Crehan*, p. 36.

nuläget.⁵⁸ Några år efter domen i *Courage Ltd ./ Crehan* utvecklades praxis på områden då domstolen gick in mer konkret på hur det konkurrensrättsliga skadeståndet skulle beräknas och slog fast att den skadelidande måste kunna begära ersättning för såväl faktisk skada och utebliven vinst som för ränta.⁵⁹

Rättsutvecklingen gällande privat skadeståndstalan var däremot haltande ända in på början av 2000-talet och EU ansåg att den nationella rättsutvecklingen avseende regler om rätt till ersättning för konkurrensskador var ojämn och ineffektiv.⁶⁰ Till följd därav påbörjades arbetet med ny konkurrensrättslig reglering.

3.2 Processen bakom dir. 2014/104/EU

Direktiv 2014/104/EU om konkurrensrättslig ersättning var det första direktivet som utfärdades av EU inom konkurrensrättens område.⁶¹ Arbetet med direktivet kan hänföras tillbaka till år 2004. Då gav kommissionen i uppdrag åt advokatbyrån Ashurst att göra en studie av möjligheterna och begränsningarna i medlemsländernas rättsordningar gällande skadestånd vid överträdelser av EU:s förbud mot konkurrensbegränsningar.⁶² Ashurst studie gjorde tydligt att det behövdes förändring på området i form av ny, ändamålsenlig reglering. I studien påpekades att möjligheten till ersättning vid konkurrensrättsliga överträdelser inom EU var ”of astonishing diversity and total underdevelopment”.⁶³ Efter studien presenterades flera rapporter, inte minst en Grönbok och en Vitbok utarbetade av kommissionen. I Grönboken lade kommissionen fram alternativa förslag till ett mer effektivt system för konkurrensrättsliga skadeståndsanspråk. Detta efter att det framkommit att rättsliga och processuella hinder i medlemsländerna låg bakom det låga antalet ersättningar för konkurrensskador.⁶⁴ I kommissionens efterföljande Vitbok år 2008 presenterades ett antal konkreta lagförslag i syfte att underlätta skadeståndstalan efter överträdelser av konkurrensreglerna. Förslagen gällde möjlighet till pilotmål och grupptalan i syfte att ge näringsidkare som var för sig lidit skador av mindre omfattning tillgång till en fungerande processordning. Kommissionen föreslog även åtgärder som skulle göra beslut av nationella

⁵⁸ Bernitz, *Det nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan*, s. 497 f.

⁵⁹ Förenade målen C-295/04 till C-298/04, *Manfredi m.fl. ./ Lloyd Adriatico Assicurazioni m.fl.*, se särskilt p. 95.

⁶⁰ Se bl.a. skäl 8 i dir. 2014/104/EU.

⁶¹ Bernitz, *Det nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan*, s. 495.

⁶² Ashurst report: Waelbroeck, Slater & Even-Shosan, *Ashurst Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules: Comparative Report*.

⁶³ *Ibid*, s. 1.

⁶⁴ Kommissionen, *Grönbok – Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, KOM/2005/672 (slutlig).

konkurrensmyndigheter bindande i efterföljande skadeståndsprocesser.⁶⁵ År 2013 hade kommissionen färdigställt sitt förslag till direktiv och överlämnade det för vidare behandling till Europaparlamentet och rådet.⁶⁶ Efter år av förberedelser antogs direktiv 2014/104/EU av Europaparlamentet och rådet hösten år 2014.

Huvudsyftet med Direktivet är att förbudet mot karteller och konkurrensbegränsande förfaranden får effektivt genomslag genom att ha en avskräckande effekt samt att harmonisera regleringen inom unionen. Därigenom, vilket även framgår av art. 1, syftar Direktivet till att säkerställa att företag möter i huvudsak likartade regler i alla medlemsländer. Ett annat syfte med direktivet är att säkerställa rätten för företag och enskilda till full ersättning för liden skada orsakad genom förbjuden konkurrensbegränsning, ett syfte som får ses som sekundärt till det förstnämnda.⁶⁷ Rättslig grund för Direktivet är art. 103 och 114 FEUF. Art. 103 FEUF fastslår att förordningar och direktiv som behövs för att tillämpa de principer som anges i art. 101 och 102 ska fastställas. Art. 114 FEUF behandlar därtill harmonisering av lagstiftning i syfte att främja den inre marknadens goda funktion.⁶⁸ Direktivets svenska titel är direktiv om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och EU:s konkurrensrättsliga bestämmelser.⁶⁹ Sista dagen för medlemsländerna att genomföra Direktivet i nationell lagstiftning utsattes till den 27 december 2016, vilket sedermera blev dagen som konkurrensskadelagen trädde i kraft i Sverige.

3.3 Konkurrensskadelagen i korthet

Införandet av en konkurrensskadelag ansågs behövt trots att möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser i Sverige redan innan reglerades i konkurrenslag (2008:579), och hade gjort det sedan tillkomsten år 1993.⁷⁰ I konkurrenslagen återfanns föreskrifter om skadeståndsansvarets omfattning, preskription, behörig domstol och bestämmelser om rättegångskostnader. Ny lagstiftning efterfrågades då den redan befintliga konkurrenslagen var av offentligrättslig karaktär samtidigt som Direktivet krävde kompletteringar i form av bestämmelser om till exempel utlämnande av bevisning, solidariskt

⁶⁵ Kommissionen, *Vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, KOM/2008/165 (slutlig). Vitboken åtföljdes av ett mer omfattande Staff Working Paper, SEC 2008,404.

⁶⁶ Kommissionen, *Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell lagstiftning för överträdelser av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser*, KOM 2013, 404 (slutlig).

⁶⁷ Skäl 12 i dir. 2014/104/EU.

⁶⁸ Skäl 8 i dir. 2014/104/EU.

⁶⁹ Dir. 2014/104/EU av den 26 november 2014.

⁷⁰ Prop. 1992/93:56, *Ny konkurrenslagstiftning*.

ansvar och övervältring av kostnader för överprissättning. Komplettering av sådan karaktär ansågs av lagstiftaren göra den befintliga konkurrenslagen svåröverskådlig.⁷¹ Införandet av en ny lag för att underlätta möjligheten att föra talan om ersättning efter konkurrensrättsliga överträdelser låg även i linje med andra aktörer på området. I en rapport som Nils Wahl författade år 2006 på uppdrag av Konkurrensverket konstaterades att i lagstiftarens val mellan höga sanktioner och hög risk för upptäckt och lagföring bör det senare väljas. Enligt Wahl är bästa sättet att uppnå detta genom en kombination av offentlig övervakning och förbättrade möjligheter till skadestånd.⁷² För att verka avskräckande måste däremot sanktionens storlek spegla överträdelsens skador. I den aktuella rapporten efterfrågades även utförligare lagstiftning på området för att uppnå detta mål.⁷³ Resultatet av lagstiftarens arbete, och i linje med Wahls konstaterade, blev en konkurrensskadelag som i sin tur fick inkludera reglerna om skadeståndsansvarets omfattning, preskription och behörig domstol.⁷⁴

För en fullständig bild av de rättigheter och skyldigheter som lagen medförde ska konkurrensskadelagen läsas tillsammans med Direktivet. Detta då ett antal av bestämmelserna i Direktivet inte återfinns i konkurrensskadelagen. Lagstiftaren ansåg nämligen att flera bestämmelser i Direktivet följer av andra bestämmelser i till exempel rättegångsbalken (1942:740) eller rättspraxis.⁷⁵ Nedan följer en genomgång av regeländringarna som har skett genom konkurrensskadelagen utifrån Direktivet och lagstiftarens avsikt. Viktigt att ha i åtanke är att utgångspunkten för vad som är konkurrensbegränsande samarbete, vilket återfinns i art. 101.1 och 102 FEUF samt 2 kap. 1 och 7 §§ KL, är densamma som innan konkurrensskadelagens inträde.

3.3.1 Solidariskt ansvar

I portalparagrafen 2 kap. 1 § KSL fastslås att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet gör sig skyldig till en överträdelse, ska ersätta den uppkomna skadan. I 2 kap. 2 § KSL stadgas att om två eller flera är ersättningsskyldiga för en skada, svarar de solidariskt för skadan. Solidariskt ansvar innefattades inte tidigare i någon regel i KL. Däremot följer det solidariska ansvaret av 6 kap. 4 § SKL. Reglerna om solidariskt ansvar kommer ur art. 3.1 i Direktivet enligt vilken medlemsländerna ska säkerställa att alla fysiska och juridiska personer som har lidit konkurrensrättslig skada efter en överträdelse ska kunna kräva och få full ersättning för den uppkomna

⁷¹ Prop. 2016/17:9, s. 24.

⁷² Wahl, Nils, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*, s. 94.

⁷³ Ibid, s. 96.

⁷⁴ Prop. 2016/17:9, s. 24.

⁷⁵ Ibid, s. 25.

skadan. Bestämmelsen kompletteras av art. 11.1 i Direktivet och regler om solidariskt ansvar för företag som har överträtt konkurrensrättens regler genom ett gemensamt beteende, till exempel en kartell.

Begränsningen av det solidariska ansvaret för små- och medelstora företag grundas på art. 11 i Direktivet och innebär att sådana företag bara är ansvariga mot sina direkta och indirekta köpare. Ansvaret vidgas däremot för företag som har haft en ledande ställning i den konkurrensrättsliga överträdelsen eller som tvingat andra företag att delta i överträdelsen, enligt art. 11.3 i Direktivet. Bestämmelsen om solidariskt ansvar i SKL innefattar inte de ansvarsundantag för små- och medelstora företag som återfinns i art. 11 i Direktivet. Till följd av detta ansåg lagstiftaren att det fanns skäl att införa undantaget i den nya lagen vilken numera återfinns i 2 kap. 3 § KSL.

Ytterligare begränsningar av solidaritetsbestämmelsen återfinns i art. 11.4 i Direktivet vars syfte är att uppmuntra företag att samarbeta med konkurrensmyndigheter och avslöja hemliga karteller. Av artikeln framgår att ett företag som har beviljats sanktionsavgiftsbefrielse⁷⁶ endast är solidariskt ansvarigt gentemot sina direkta eller indirekta köpare eller leverantörer och gentemot andra skadelidande om det inte går att få full ersättning från andra företag som varit delaktiga i samma konkurrensöverträdelse. Bestämmelsen i art. 11.4 andra stycket i Direktivet syftar till att säkerställa att nationella preskriptionsfrister inte omöjliggör för skadelidande att väcka talan mot ett företag som beviljats sanktionsavgiftsbefrielse i det fall den skadelidande inte kan få ersättning från andra företag.⁷⁷ Dessa begränsningar återfinns i 2 kap. 4 § KSL. Vidare begränsas skadeståndsansvaret för företag som har träffat en uppgörelse i godo med den skadelidande. Är så fallet är företaget endast solidariskt ansvarigt gentemot skadelidande om skadan inte kan ersättas av någon annan överträdare och något annat inte har avtalats, se 2 kap. 5 § KSL.

3.3.2 Preskription av fordran

Av 2 kap. 6 § KSL framgår att rätten till ersättning faller bort om talan inte väcks inom fem år från det att överträdelsen har upphört och den skadelidande får kännedom om eller skäligen kan antas ha fått kännedom om en eller flera av följande indikatorer:

1. Beteendet och att det utgjorde en överträdelse,
2. Att överträdelsen orsakat denne skada, och
3. Överträdarens identitet.

⁷⁶ Se nedan avsnitt 3.4.2 för innebörden av sanktionsavgiftsbefrielse.

⁷⁷ Prop. 2016/17:9, s. 33.

Undantag till huvudregeln återfinns i 2 kap. 7 § KSL då fristen avbryts om konkurrensmyndighet vidtar åtgärder i fråga om den överträdelse som anspråket gäller och enligt 2 kap. 8 § i samma lag upphör fristen under tiden för ett pågående tvistelösningsförförande.

I Direktivet lämnades utrymme åt medlemsländerna att fastställa lämplig preskriptionstid, med ett minimum på fem år, utifrån de i art. 10 i direktivet uppräddade kraven gällande skadelidandes vetskap om överträdelsen. Till skillnad från den tidigare regleringen av preskriptionstid, vilken återfanns i 3 kap. 25 § andra stycket KL, börjar preskriptionsfristen tidigast när överträdelsen upphört och inte då skadan uppstår. Tidigare började preskriptionsfristen vid skadans uppkomst och varade i tio år framöver. Det fanns inte någon särskild reglering som innebar att preskriptionstiden upphörde att löpa eller avbröts vid tvistlösning. I propositionen tog lagstiftaren upp några särskilda överväganden angående preskriptionstiden och nämnde bland annat svårigheten med att bestämma fristens starttidpunkt, särskilt i de fall en konkurrensmyndighet inte har ingripit mot överträdelsen. Förutom att några remissinstanser efterfrågade förtydliganden rörande detaljerna av den nya preskriptionsregleringen lämnades inga synpunkter under remissrundan.⁷⁸

3.3.3 Ersättningsansvar

Av art. 3.1 och 3.2 i Direktivet framgår att ersättningsreglerna har till syfte att ge full ersättning för liden skada, både i form av ersättning för faktisk skada och utebliven vinst, men inte mer än så. Därmed ska en skadelidande inte få ersättning för mer än det belopp konkurrensöverträdelsen inneburit. I svensk rätt inkorporerades regeln i 2 kap. 1 § KSL där det framgår att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet gör sig skyldig till en överträdelse, ska ersätta den skada som uppkommer genom överträdelsen. Ränta på ersättningsbeloppet tas ut från den dag skadan uppkom till den dag betalning sker och beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635). Av art. 3.3 i Direktivet framgår även att full ersättning inte ska medföra överkompensation, oavsett om det sker genom skadestånd i bestraffningssyfte, flerfaldiga skadestånd eller andra typer av skadestånd. Detta då rätten till ersättning är reperativ och inte av bestraffande natur varför ersättningen som betalas ut ska försätta den skadelidande i samma ställning som om någon överträdelse av konkurrensrätten inte skett.⁷⁹

⁷⁸ Prop. 2016/17:9, s. 39.

⁷⁹ Ibid, s. 43.

Så länge det finns adekvat kausalitet mellan överträdelsen och skadan är en part berättigad ersättning. I *Kone AG m.fl. ./ ÖBB-infrastruktur AG* hade *Kone*, tillsammans med andra hisstillverkare, prisreglerat marknaden genom en anbudskartell. I domen fastslog EU-domstolen att företag som köper varor av andra företag som inte tillhör en kartell men vars priser har påverkats av en kartell, kan få skadestånd av en kartellmedlem.⁸⁰ Domen bekräftade därmed att även indirekt skada ersätts som konkurrensskada. Detta gäller oavsett var i försörjningskedjan skadan uppstår. Full ersättning ska kunna krävas av alla som lidit en konkurrensskada, oavsett om de är direkta eller indirekta köpare eller leverantörer.⁸¹

Av 3 kap. 5 § KSL framgår att då ersättning till en indirekt köpare bestäms ska, om inte något annat visas, ett överpris anses ha övervältrats på den indirekta leverantören om överträdelsen har lett till ett underpris för den direkta leverantören. En vanlig följd av kartellsamarbeten är att det sker en prisökning för varorna och tjänsterna. Prisökningen påverkar därefter företag i senare led i försörjningskedjan. I slutänden påverkar prisökningen indirekta köpare, exempelvis detaljhandelsföretag, eller konsumenterna. Direktivet bygger på att samtliga påverkade av en konkurrensöverträdelse ska ha möjlighet att kräva ersättning för den uppkomna skadan. Därav har även indirekt skadelidande parter rätt att föra konkurrensrättslig skadeståndstalan gentemot företag i tidigare led, se art. 12.1 i direktivet. Detta ligger i linje med EU-domstolens avgörande i fallet *Kone* som redovisats ovan. Att visa sådan skada kommer däremot med stora svårigheter, inte minst till följd av att svaranden tillåts invända att ett överpris helt eller delvis har övervältrats, se art. 13 i direktivet.

Kritik framfördes under remissrundan från Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet som ansåg att ett strikt ansvar borde övervägas då uppsåt eller oaktsamhet kan vara svårt att identifiera bland företag.⁸² Konkurrensverket efterfrågade samtidigt ett presumtionskrav, det vill säga ett ansvar för vållande, men där skadevällaren har bevisbördan för att visa att han eller hon inte har varit vållande.

I slutänden infördes inte något presumtionskrav i KSL, däremot behölls rekvisitet att skadevällaren handlar uppsåtligt eller av oaktsamhet, se 2 kap. 1 § KSL. Huvudregeln är att skadelidande har bevisbördan för att visa att förutsättningarna för skadestånd är uppfyllda. Skadelidande ska även bevisa storleken på den skada som orsakats av överträdelsen. Uträkningen sker

⁸⁰ Mål C-557/12, *Kone AG och andra ./ ÖBB-Infrastruktur AG*.

⁸¹ Carlsson & Bergman, *Konkurrensskadelagen*, kommentar till 2 kap. 1 §, hämtad 24 april 2018.

⁸² Prop. 2016/17:9, s. 29.

genom en jämförelse mellan den faktiska marknadssituationen och en hypotetisk situation. För att beräkningarna ska accepteras bör de vara förenliga med vetenskaplig metod, rationellt beteende, ekonomisk teori och de faktiska omständigheterna på marknaden. Till följd av det hypotetiska elementet i uträkningen är resultatet osäkert. Därför får bevisbördan för skadan inte ställas för högt, utan bör vara lägre än för att bevisa en överträdelse.⁸³ För att en person som orsakats en konkurrensskada effektivt ska kunna utöva sin rätt att kräva full ersättning för sin skada finns däremot även ett antal bevislätnadsregler.⁸⁴ Av 3 kap. 4 § KSL framgår att det vid en överträdelse som utgörs av ett kartellsamarbete föreligger en presumtion för skada, om inte något annat visas.

3.3.4 Follow-on-talan

En så kallad follow-on-talan är en skadeståndstalan till följd av en tidigare fastslagen överträdelse. Sedan KSL trädde i kraft har follow-on-talan underlättats till följd av att en fastslagen överträdelse enligt 1 kap. 1 § 6 p. KSL står fast vid prövning om skadestånd. Kommissionens avgörande, såväl som nationella domstolars domar och Konkurrensverkets konstaterande att en konkurrensöverträdelse har skett kan därmed direkt ligga till grund för ett tredjepartsanspråk. Följden blir att rättsprocessen koncentreras på själva skadeståndet då överträdelsen är fastslagen. Har en konkurrensöverträdelse fastslagits får inte frågan tas upp till prövning på nytt och ett beslut som strider mot det förra kan inte meddelas, se art. 9.1 i direktivet. Notera däremot att regeln gäller även motsatsvis, om det slutgiltiga avgörandet slår fast att en konkurrensrättslig överträdelse inte har skett får frågan tas upp till prövning igen.⁸⁵

3.4 Konkurrensverkets roll

Verklighetens marknader är, som har presenterats ovan, långt ifrån de marknader som efterfrågas i teorin. Det finns ingen marknad utan marknadsmisslyckanden, och således finns det ingen perfekt marknad. Globaliseringen innebär att den gränsöverskridande handeln blir allt mer omfattande för var dag som går. Följden blir även att Sverige blir allt mer integrerad i omvärlden och att produktionen internationaliseras. Detta leder till ökad handel, produktivitet och tillväxt. För att företag och konsumenter ska gynnas av utvecklingen är det däremot centralt att det finns en effektiv konkurrenstillsyn. Till följd därav är det intressant att undersöka under vilka

⁸³ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 438.

⁸⁴ Carlsson & Bergman, *Konkurrensskadelagen*, kommentar till 2 kap. 1 §, hämtad 24 april 2018.

⁸⁵ Prop. 2016/17:9, s. 91 ff.

förutsättningar, på vilket sätt och i vilken utsträckning offentlig intervention kan förändra hur företag på marknaden agerar.⁸⁶ Sådan offentlig intervention är till exempel konkurrensrättsliga regleringar för att gynna en effektiv marknad. Till skillnad från många andra rättsordningar är offentlig intervention i fokus i Sverige, istället för exempelvis privata initiativ.⁸⁷

I Sverige är det Konkurrensverket som är den främsta aktören i arbetet mot otillåtna konkurrensbegränsningar.⁸⁸ Konkurrensverket ska verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna samt en effektiv upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer.⁸⁹ Konkurrensverket har utsetts av regeringen att fokusera på lagtillämpning, föreslå regeländringar, sprida kunskap, bidra till forskning, delta i det internationella arbetet och samverka med andra myndigheter i arbetet mot konkurrensbegränsande agerande. Konkurrensverket finner lagstöd i KL och art. 101 och 102 FEUF.⁹⁰

3.4.1 Utredning av konkurrensöverträdelser

Utredningar av misstänkta konkurrensöverträdelser initieras vanligen genom tips, klagomål eller på Konkurrensverkets egna initiativ. Då Konkurrensverket väljer vilka frågor som ska utredas den årliga prioriteringspolicy för tillsynsverksamheten en viktig utgångspunkt. Följande faktorer vägs då in:

- a) Om problemet orsakar skada för konkurrensen och konsumenterna,
- b) Hur viktigt det är att få ett vägledande avgörande,
- c) Om Konkurrensverket är bäst lämpat att agera,
- d) Om det finns förutsättningar att med stöd av konkurrensreglerna, och
- e) Om det finns tecken på korrupcion eller annat förtroendeskadligt agerande.⁹¹

Om Konkurrensverkets inledande utredning av en misstänkt överträdelse tyder på att ärendet inte bör prioriteras för vidare utredning skrivs det av, ofta med hänvisning till policyn som presenteras ovan. I arbetet med att utreda konkurrensärenden har Konkurrensverket vissa befogenheter. Reglerna kring Konkurrensverkets initierande av utredning återfinns i 5 kap. KL. Av 5 kap. 1 § KL framgår bland annat att om det behövs för att

⁸⁶ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 143.

⁸⁷ Se avsnitt 5.1.

⁸⁸ Prop. 2016/17:9, s. 18.

⁸⁹ SOU 2016:49, *En utökad beslutanderätt för Konkurrensverket*, s. 89.

⁹⁰ Konkurrensverket, *Konkurrensverkets uppgifter och organisation*, 2018, s. 5.

⁹¹ Konkurrensverket, *Konkurrensverkets prioriteringspolicy för tillsynsverksamhet*, 2018, s. 1.

Konkurrensverket ska kunna fullgöra sin uppgifter får Konkurrensverket ålägga ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat. Den som förväntas kunna lämna upplysningar i saken ska även inställa sig på förhör på tid och plats som Konkurrensverket bestämmer. Om misstanken gäller en kommun eller landsting som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur ska kostnader och intäkter i verksamheten redovisas om Konkurrensverket efterfrågar det, vilket framgår av 5 kap. 2 - 3 §§ KL.

3.4.2 Konkurrensrättsliga sanktioner

Om ett företag bryter mot något av förbuden i KL kan Konkurrensverket ålägga företaget att upphöra med överträdelsen enligt 3 kap. 1 § KL. Åläggandet kan gälla att företaget måste upphöra med att tillämpa ett visst avtal, avtalsvillkor eller något annat som är förbjudet. Det kan också röra sig om exempelvis ett sälj-, rättelse eller prisåläggande.⁹² Åläggandet kan förenas med vite i enlighet med 6 kap. 1 § KL.

För att effektivt avhålla företag från att överträda förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning kan företagen bli skyldiga att betala en konkurrensskadeavgift. Med stöd av 3 kap. 5 § KL kan Konkurrensverket yrka konkurrensskadeavgift i Stockholms tingsrätt för företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet överträtt förbuden i 2 kap. 1 och 7 §§ KL. När konkurrensskadeavgiftens storlek fastställs enligt 3 kap. 8 - 11 §§ KL ska hänsyn tas till överträdelsens allvar och varaktighet samt andra försvårande och förmildrande omständigheter av betydelse. Sanktionsvärdet fastställs utifrån omsättningen på relevant marknad, överträdelsens allvar samt varaktighet.⁹³ Konkurrensskadeavgiften får uppgå till högst 10 procent av företagets årsomsättning föregående räkenskapsår. Om det beloppet överstigs ska avgiften justeras ned till detta högst tillåtna belopp, se 3 kap. 6 § KL. Avgiften har samma funktion som böter, det vill säga den döms ut för redan begångna överträdelser.

Om en aktör till exempel väljer att lämna kartellen och anmäla samarbetet till Konkurrensverket kan denne helt slippa att betala böter, så kallat eftergift av konkurrensskadeavgift. Tanken med möjligheten till eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgiften är att det ska ge incitament åt kartellmedlemmar att avslöja samarbetet. Regler om eftergift av konkurrensskadeavgift återfinns i 3 kap. 12 § och 14 - 15 §§ KL. Då det endast är ett företag som kan få eftergift är det företaget som är först med att

⁹² Nils Wahl, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt*, s. 16 ff.

⁹³ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 458 ff.

anmäla kartellen som ges möjlighet till eftergift. Förutom att företaget ska vara först med att anmäla kartellen ska även några andra krav uppfyllas. Först och främst får inte företaget ha tvingat något annat företag att delta i överträdelsen. Därefter ska företaget lämna all information om överträdelsen till Konkurrensverket. Det är även ett krav att företaget samarbetar aktivt med Konkurrensverket och inte förstör bevis eller försvårar utredningen samt att företaget upphör att delta i överträdelsen.⁹⁴

Fysiska personer som ingår i ett kartellsamarbete kan meddelas näringsförbud enligt 3 kap. 24 § KL. Såväl enskilda näringsidkare som formella företrädare av vissa juridiska personer kan drabbas av näringsförbud. Det behöver däremot inte vara den som har en formell position som får näringsförbud, så som VD eller styrelseledamot i ett aktiebolag, utan även de personer som rent faktiskt leder verksamheten. Vidare kan företrädarna för en branschorganisation, om den drivs som en ekonomisk förening, meddelas näringsförbud.⁹⁵ Näringsförbud meddelas av Patent- och marknadsdomstolen på begäran av Konkurrensverket, se 3 kap. 24 § KL.

Konkurrensverket fokuserar på att utreda ärenden som har ett generellt intresse och som leder till tydliga resultat. Syftet är alltid att främja en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna samt en effektiv offentlig upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer.⁹⁶ Konkurrensverkets arbete innebär att de utreder ärenden men saknar beslutanderätt i fråga om sanktioner vid överträdelser samt förbud och ålägganden mot företagskoncentrationer. Efter utredning väcker Konkurrensverket talan vid domstol och det är i slutänden domstolen som fattar beslut om sanktioner, förbud och ålägganden.⁹⁷ Under perioden 1 november 2008 till 31 december 2015 ledde åtta av Konkurrensverkets ärenden om konkurrensskadeavgift till stämningsansökan. Åtta ärenden på sju år innebär ett medelsnitt om ett utrett ärende per år. I såväl medeltal som medianvärde har handläggningstiden för samtliga konkurrensskadeavgiftärenden varit drygt två år och två månader.⁹⁸

⁹⁴ Carlsson & Bergman, *Konkurrenslagen: en kommentar*, s. 475 f.

⁹⁵ *Ibid*, s. 497 ff.

⁹⁶ Konkurrensverket, *Konkurrensverkets prioriteringspolicy för tillsynsverksamhet*, s. 1.

⁹⁷ SOU 2016:49, *En utökad beslutanderätt för Konkurrensverket*, s. 16.

⁹⁸ *Ibid*, s. 121 f.

4 Praxis

I detta kapitel presenteras praxis på området. Såväl avkunnade domar, förlikta mål som pågående ärenden tas upp för att ge en bild av rättsläget vad gäller talan om ersättning vid konkurrensrättslig överträdelse. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av presenterad praxis och en diskussion kring rättsläget.

4.1 Kort om svensk praxis

I 3 kap. 25 § KL etableras rätten till ersättning för parter som råkat ut för överträdelser av 2 kap. 1 eller 7 §§ KL alternativt artikel 101.1 eller 102 FEUF. En privat skadeståndstalan om ersättning vid överträdelse kan anhängiggöras i Sverige, antingen genom en privat talan under generella processuella regler eller som en grupptalan under lag (2002:599) om grupprättegång.

Trots att det, som tidigare nämnts, har funnits möjlighet att föra privat skadeståndstalan för ersättning vid konkurrensöverträdelse sedan år 1993 i Sverige har det inte fått något genomslag i rättspraxis. År 2003 hade regeln ännu inte lett till dom i svensk domstol. Såväl innan som efter år 2003 har ett stort antal mål avskrivits och förlikats, något som innebär att svenska domstolar har begränsade möjligheter att samla relevanta mål och upprätta rättsprinciper kring privat skadeståndstalan.⁹⁹

Nedan återfinns en sammanställning av mål om privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelse som har anhängiggjorts vid Stockholms tingsrätt och senare, efter konkurrensskadelagens inträde, vid Patent- och marknadsdomstolen. Stockholms tingsrätt har enligt 3 kap. 26 § KL alltid behörighet att pröva konkurrensrättsliga mål. För talan om ersättning vid konkurrensöverträdelse är sedan december 2016 Patent- och marknadsdomstolen behörig domstol enligt 5 kap. 1 § KSL. Även om mål i regel anhängiggjordes vid Stockholms tingsrätt innan införlivandet av KSL var domstolens jurisdiktion inte exklusiv. Följaktligen kan det finnas konkurrensrättsliga skadeståndsmål som inte behandlas i redogörelsen nedan, även om de flesta domar antas anhängiggöras vid Stockholms tingsrätt.¹⁰⁰ Sammanställningen ger trots detta en bild av hur ofta privat skadeståndstalan anhängiggörs vid svensk domstol.

⁹⁹ Bergström, Maria, *Harmonising EU competition litigation: the new directive and beyond*, s. 65 f.

¹⁰⁰ *Ibid*, s. 66 f.

Avslutningsvis sker en sammanfattning och kort analys av presenterad praxis, vilken sedan aktualiseras igen i arbetets avslutande del.

4.2 Avslutade mål

4.2.1 Yarps och Tele2 mot Telia

År 2004 väckte Konkurrensverket talan mot Telia Company AB (Telia), tidigare TeliaSonera Aktiebolag, om utdömmande av konkurrensavgift för missbruk av dominerande ställning genom marginalklämning. Konkurrensverket hänvisade till agerande från Telia under början av 2000-talet.¹⁰¹ Marginalklämningen utgjordes av att Telia erbjöd grossist- och slutanvändartjänster för bredbandsanslutning till sådana priser att marginalen mellan grossistpriset och priset för privatkunder var otillräcklig för att täcka Telias egna kostnader för att sälja bredband till privatkunder. Tingsrätten ogillade svaromålet, konstaterade att Telia gjort sig skyldigt till missbruk av dominerande ställning och ålade Telia att betala en konkurrensskadeavgift om 144 miljoner kronor.¹⁰² Telia överklagade domen till Marknadsdomstolen som stod fast vid tingsrättens bedömning men sänkte konkurrensskadeavgiften till 35 miljoner kronor.¹⁰³

Efter den konstaterade överträdelsen yrkade Tele2 och Yarps skadestånd från Telia i två separata follow-on-talan. Tingsrätten utdömde 65 miljoner kronor i skadestånd till Yarps¹⁰⁴ och 240 miljoner kronor i skadestånd till Tele2.¹⁰⁵ Tingsrättens domar avseende skadestånden till Tele2 och Yarps överklagades därefter av Telia till Svea hovrätt. Avseende Yarps käromål gjorde hovrätten bedömningen att Yarps inte i någon del förmått styrka sina påståenden om att Telia missbrukat sin dominerande ställning på den relevanta grossistmarknaden under någon period som omfattas av Yarps talan.¹⁰⁶ Käromålet ogillades därmed och hovrätten förpliktade Yarps att ersätta Telia för rättegångskostnader i tingsrätt och hovrätt till en kostnad av 20 miljoner kronor. Avseende målet med Tele2 ogillade hovrätten även det

¹⁰¹ Stockholm tingsrätt, mål T 31862-04, *TeliaSonera Aktiebolag ./. Konkurrensverket*, dom 2011-12-02.

¹⁰² Tingsrätten skickade en fråga till EU-domstolen för förhandsavgörande, vilken innebar att processen drog ut på tiden. Se EU-domstolen, mål C-52/09, *Konkurrensverket ./. TeliaSonera Sverige AB*, förhandsavgörande meddelat 2011-02-17.

¹⁰³ Marknadsdomstolen, mål 2013:5, *TeliaSonera Aktiebolag ./. Konkurrensverket*, dom 2013-04-12.

¹⁰⁴ Stockholms tingsrätt, mål T 15382-06, *Yarps Network Services AB ./. TeliaSonera Aktiebolag*, dom 2016-03-07.

¹⁰⁵ Stockholms tingsrätt, mål T 10956-05, *Tele2 Sverige Aktiebolag ./. Telia Company AB*, dom 2016-05-26.

¹⁰⁶ Svea hovrätt, mål T 2673-16, *Telia Company AB ./. Yarps Services Network AB*, dom 2017-06-29.

käromålet. Rätten konstaterade att Telias prissättning visserligen inneburit missbruk av dominerande ställning. Däremot, ansåg hovrätten, hade Tele2 inte visat att missbruket orsakat någon skada i form av förlorade marknadsandelar, vilket de yrkat. Tele2 förpliktades även de att ersätta Telia för deras rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten, kostnader som uppgick till närmare 25 miljoner kronor.¹⁰⁷ Båda domarna överklagades till Högsta domstolen som beslutade att inte meddela prövningstillstånd av någondera dom den 8 maj 2018.¹⁰⁸

4.2.2 Verizon mot Tele2

Förevarande mål handlade om termineringsavgift, det vill säga den kostnad som den uppringda konsumentens operatör vidtar för att överlämna samtalet till mottagaren. Då kunder till olika teleoperatörer ringer varandra kan samtalen generera kostnader för deras operatörer. Verizon Sweden AB (Verizon) yrkade att Tele2 Sverige AB (Tele2) skulle betala skadestånd på grund av att Tele2 missbrukat sin dominerande ställning på den relevanta marknaden. Under tvisteperioden hade Verizon och Tele2 sammankopplade nät och parterna terminerade trafik från varandras nät.

Målet avsåg de termineringsavgifter som Verizon betalade till Tele2 för att terminera telefonsamtal i Tele2:s nät. Även TeliaSonera (numera Telia Company AB) betalade termineringsavgift till Tele2 under förevarande period, men däremot till en lägre kostnad än Verizon. Verizon menade att Tele2 hade missbrukat sin dominerande ställning och yrkade därmed ersättning för mellanskillnaden av det pris som Verizon fått och det pris som TeliaSonera betalat under perioden. Mellanskillnaden uppgick enligt Verizon till 139 miljoner kronor. Stockholms tingsrätt fann att Tele2 visserligen hade en dominerande ställning på den relevanta marknaden men att den inte hade missbrukats varpå käromålet ogillades. Verizon förpliktades därmed att betala Tele2:s rättegångskostnader om 6 miljoner kronor.¹⁰⁹

4.2.3 Preem mot Gävle Hamn

Den 16 april 2009 väckte Preem Aktiebolag (Preem) skadeståndstalan gentemot Gävle Hamn AB (Gävle Hamn). Preem yrkade att Gävle Hamn hade missbrukat sin dominerande ställning genom att tillämpa

¹⁰⁷ Svea hovrätt, mål T 5365-16, *Telia Company AB ./. Tele2 Sverige Aktiebolag*, dom 2017-12-21.

¹⁰⁸ Högsta domstolen, mål T 3756-17, *Yarps Network AB ./. Telia Company AB*, beslut 2018-05-18; Högsta domstolen, mål T 470-18, *Tele2 Sverige Aktiebolag ./. Telia Company AB*, beslut 2018-05-08.

¹⁰⁹ Stockholms tingsrätt, mål T 20621-10, *Verizon Sweden AB ./. Tele2 Sverige AB*, dom 2014-02-07.

prisdifferentiering, och att Preem fått betala betydligt högre avgifter till Gävle Hamn än ett annat företag för liknande tjänster. Preem yrkade därför att Gävle Hamn skulle betala skadestånd med 9,3 miljoner kronor.

Tingsrätten gjorde bedömningen att Gävle Hamn hade en dominerande ställning på den bestämda marknaden och att det förelåg prisdifferentiering. I slutändan kom tingsrätten däremot fram till att Preem inte visat att de fått en konkurrensnackdel genom Gävle Hamns agerande. I domen, som meddelades den 31 maj 2012, ogillades därmed käromålet och Preem ålades att betala Gävle Hamns rättegångskostnader vilka uppgick till 3,5 miljoner kronor.¹¹⁰

4.2.4 Europe Investor Direct m.fl. mot Euroclear

Euroclear Sweden AB (Euroclear), tidigare VPC Aktiebolag, hade en särställning på den svenska marknaden då de var den enda av Finansinspektionen auktoriserade värdepapperscentralen i Sverige. Euroclear var även ensam leverantör av aktieägarinformation i Sverige. Företag köpte adressuppgifter från Euroclear för bland annat marknadsföring gentemot potentiella investerare. Utan förvarning meddelade däremot Euroclear i början av år 1999 att de slutade leverera denna information till sina kunder för att senare erbjuda uppgifterna till ett mångdubbelt högre pris än tidigare. Till följd av sitt beteende blev Euroclear anklagat för missbruk av dominerande ställning under 2010-talet. Tre bolag som ägdes och kontrollerades av Rutger Kahn; Europe Investor Direct Aktiebolag, Rutger Kahn Kommanditbolag och OÜ E Direct (Europé Investor Direct m.fl.) yrkade skadestånd från Euroclear om sammanlagt 7,5 miljoner kronor till följd av missbruk av dominerande ställning.

Stockholms tingsrätt fastslog i sin dom att Euroclear missbrukat sin dominerande ställning genom att ha vägrat att leverera adressuppgifter till kunderna. Därutöver, konstaterade domstolen, missbrukade Euroclear sin dominerande ställning de facto då de genom sin prissättning vägrade lämna uppgifter till företagen. Domstolen förpliktade därför Euroclear att betala skadestånd till kärandebolagen. Skadeståndet fastställdes, efter en ”sammantagen bedömning” till 3,9 miljoner kronor. Därutöver beslutades att Euroclear skulle ersätta käranden deras rättegångskostnader om 2 miljoner kronor.¹¹¹

¹¹⁰ Stockholms tingsrätt, mål T 5995-09, *Preem AB ./. Gävle Hamn AB*, dom 2012-05-31.

¹¹¹ Stockholms tingsrätt, mål T 32799-05 och T 34227-05, *Europe Investor Direct Aktiebolag, Rutger Kahn Kommanditbolag och OÜ E Direct, Suur-Sojamäle ./. VPC Aktiebolag*, dom 2008-11-20.

Stockholms tingsrätts dom överklagades av Euroclear till Svea hovrätt. Svea hovrätt delade tingsrättens bedömning och svaromålet ogillades. Däremot ändrade hovrätten skadeståndet till de tre käreandebolagen till 1,9 miljoner kronor.¹¹² Domen överklagades till högsta domstolen men prövningstillstånd beviljades inte.¹¹³

4.2.5 Primeur Vin mot Systembolaget

Primeur Vin Aktiebolag (Primeur Vin) yrkade att Systembolaget Aktiebolag (Systembolaget) gjort sig skyldigt till avtalsbrott alternativt missbruk av dominerande ställning. De båda parterna hade ingått ett inköpsavtal som villkorades av att Systembolaget skulle erhålla vissa handlingar och varuprover innan ett avtalat datum. Primeur Vin påstod senare att Systembolaget hade bytt till en annan leverantör under bindande avtalsperiod. Bytet av leverantör innebar att Primeur Vin hade lidit skada bestående av utebliven vinst från försäljning dels till Systembolaget och dels till restaurangmarknaden. Därutöver sade sig Primeur Vin även lidit goodwillförlust. Primeur Vin yrkade därför 325 000 kronor i skadestånd från Systembolaget. Tingsrätten kom sedermera fram till att Systembolaget inte hade gjort sig skyldig till missbruk av dominerande ställning.¹¹⁴ Svea hovrätt fastställde senare tingsrättens dom.¹¹⁵ Skadestandsfrågan kom därmed aldrig att prövas i sak.

4.2.6 Weba Kemi mot Arla

Weba Kemi AB (Weba) är en privatägd tillverkare av rengöringsmedel som yrkade att Arla ekonomisk förening (Arla) haft ett samordnat förfarande med en annan, till Weba konkurrerande, leverantör och att Arla därutöver missbrukat sin dominerande ställning. Tingsrätten fann däremot att Weba inte kunnat konkretisera sitt påstående om att Arla och den andra leverantören haft ett avtal eller samordnat förfarande med konkurrensbegränsande syfte. Tingsrätten gjorde även bedömningen att Arla inte hade en dominerande ställning på den relevanta marknaden. Käromålet lämnades därmed utan bifall och Weba förpliktades att betala Arlas rättegångskostnader.¹¹⁶

¹¹² Svea hovrätt, mål T 10012-08, *Europe Investor Direct AB, Rutger Kahn Kommanditbolag och OÜ E Direct, Suur-Sojamäle ./. VPC AB*, dom 2011-01-19.

¹¹³ Högsta domstolen, mål T 792-11, *Euroclear Sweden AB./. Europe Investor Direct AB m.fl.*, beslut 2012-05-25.

¹¹⁴ Stockholms tingsrätt, mål T 11529-05, *Primeur Vin AB ./. Systembolaget Aktiebolag*, dom 2007-11-09.

¹¹⁵ Svea hovrätt, mål T 9045-07, *Primeur Vin AB ./. Systembolaget Aktiebolag*, dom 2009-04-03.

¹¹⁶ Stockholms tingsrätt, mål T 8122-00, *Weba Kemi AB ./. Arla ekonomisk förening*, dom 2002-10-09.

4.3 Förlikta mål

4.3.1 NCC och Peab m.fl. mot Linköpings kommun m.fl.

Asfaltkartellen bestod av olagligt samarbete mellan främst NCC, Skanska, Peab Asphalt och Vägverket Produktion (Asfaltkartellen) då de under flera år delade upp marknader och kom överens om anbudspriser för upphandlingar. Upphandlingarna gällde primärt asfaltsbeläggning i sydöstra och mellersta Sverige. Den 21 mars 2003 lämnade Konkurrensverket in sin stämmningsansökan till Stockholms tingsrätt och yrkade att elva asfaltsföretag skulle betala sammanlagt 1,6 miljarder kronor i konkurrensskadeavgift.¹¹⁷ Denna summa regleras under huvudförhandlingen till 1,2 miljarder kronor. Samtliga företag fälldes av Stockholms tingsrätt den 10 juli 2007 och dömdes att betala närmare en halv miljard kronor i konkurrensskadeavgift.¹¹⁸ Domen överklagades av flera svarandebolag till Marknadsdomstolen.

Marknadsdomstolens slutgiltiga dom kom den 28 maj 2009. I den slutgiltiga domen fastställde Marknadsdomstolen att företagen skulle betala sammanlagt en halv miljard kronor i konkurrensskadeavgift.¹¹⁹ Därutöver tillkom senare ersättning till de parter som till följd av anbudskartellen hamnat i en sämre situation, och stämde kartellen på skadestånd vid Stockholms tingsrätt. I förevarande fall var det tretton kommuner som fallit offer för den anbudskartell som styrte asfaltsaffärerna. Samtliga tretton kommuner kom att förlikas med företagen.¹²⁰

4.3.2 Verisec mot Pointsec

Verisec AB (Verisec) och Pointsec AB (Pointsec) var båda två IT-säkerhetsföretag på den internationella marknaden. Då Verisec kontaktade den amerikanska distributören Secure Computing för leverans av lösenordsdosor meddelade Secure Computing att de inte kunde träffa avtal med Verisec. Detta då de överenskommit med Pointsec om att inte leverera produkten till Verisec. Istället tvingades Verisec vända sig till en underleverantör till Secure Computing för att köpa produkten därifrån,

¹¹⁷ Konkurrensverket, *Bakgrundsmaterial – Asfaltkartellen*, 2009-05-28, s. 2.

¹¹⁸ Stockholms tingsrätt, mål T 5467-03, *NCC Aktiebolag, Peab Asphalt AB och Peab Sverige AB m.fl. /.* Konkurrensverket, dom 2007-07-10.

¹¹⁹ Marknadsdomstolen, mål MD 2009:11, *NCC Aktiebolag, Peab Asphalt AB och Peab Sverige AB m.fl. /.* Konkurrensverket, dom 2009-05-28.

¹²⁰ Stockholms tingsrätt, mål T 14900-05, T 11686-05, T 31609-04, T 9744-04, T 9740-04, T 6160-04, T 6158-04, T 6155-04, T 6145-04, T 6141-04, T 14898-03, T 8371-03 samt T 6580-03. För närmare partsinformation se *Rättsfallsförteckning*.

vilket resulterade i ökade kostnader. Till följd av Pointsecs agerande väckte Verisec talan om skadestånd till följd av konkurrensbegränsande beteende, men parterna förlikades innan en bedömning av skadestandsfrågan kom till stånd.¹²¹

4.3.3 Hydro mot Svenska Kraftnät

Ett annat mål där parterna förlikades innan domstolen gav sin bedömning i skadestandsfrågan var målet mellan Hydro Aluminium Sverige AB och Energi E2 A/S (Hydro) och Staten genom Affärsverket svenska kraftnät (Svenska Kraftnät). Hydro yrkade nästan 50 miljoner kronor i skadestånd från Svenska Kraftnät då de påstod sig lidit skada på grund av överprissättning för tillgång till det svenska stamnätet för överföring av elkraft. Bakgrunden till målet var att kärandebolagen handlade var för sig med elkraft mellan Danmark och Sverige. Samtidigt äger och förvaltar Svenska Kraftnät det svenska stamnätet. För tillgång till stamnätet tog Svenska Kraftnät ut abonnemangs- och energiavgifter vilka företagen menade var oskäligt höga i förhållande till den tillhandahållna tjänsten. Bolagen ansåg även att Svenska Kraftnät hade monopol på den relevanta marknaden och att de diskriminerade utländskt producerad elkraft. Då parterna förlikades utom rätta finns ingen rättslig bedömning av omständigheterna att tillgå.¹²²

4.3.4 Övriga förlikta mål vid follow-on-talan

År 1998 fastställde Marknadsdomstolen att Posten Sverige AB (Posten) missbrukat sin dominerande ställning och underprissatt tjänster för postbefordran.¹²³ Till följd av Marknadsdomstolens dom drev CityMail Sweden AB (CityMail) en separat skadeståndstalan gentemot Posten då de yrkade 68 miljoner kronor i skadestånd till följd av den konstaterade överträdelsen. Parterna förlikades utom rätta.¹²⁴

Efter misstankar om en rörkartell inom EU i mitten av 1990-talet då några av de största europeiska producenterna agerat i syfte att driva upp priserna för fjärrvärmror agerade kommissionen. Överträdelsen konstaterades av EU-domstolen och företagen, ABB Asea Brown Boveri Ltd (ABB) m.fl., fick betala ut skadestånd till de skadelidande, bland annat svenska

¹²¹ Stockholms tingsrätt, mål T 10969-05, *Verisec AB ./. Pointsec AB*, förlikt 2005-09-30.

¹²² Stockholms tingsrätt, mål T 7896-02, *Hydro Aluminium Sverige AB och Energi E2 A/S ./. Staten genom Affärsverket svenska kraftnät*, förlikt 2008-12-15.

¹²³ Marknadsdomstolen, mål 1998:15, *Konkurrensverket ./. Posten Sverige AB*, dom 1998-11-11. Se Johan Karlsson, Intervention i mål och ärenden enligt konkurrenslagen – en kommentar till Marknadsdomstolens beslut i CityMail-ärendet, JT 1997/98 s. 615.

¹²⁴ Stockholms tingsrätt, mål T 8-738-96, *CityMail Sweden AB ./. Posten Sverige AB*, förlikt.

Powerpipe Systems AB (Powerpipe).¹²⁵ Efter ägarbyte hos Powerpipe fördes en privat skadeståndstalan, en follow-on-talan, gentemot ABB då Powerpipe yrkade ett skadestånd om ytterligare 355 miljoner kronor. Parterna förlikades utom rätta.¹²⁶

Efter en upphandling för Smålandstrafiken anklagades SJ AB (SJ) för att ha missbrukat sin dominerande ställning genom att underprissätta ett anbud. Det var BK Tåg AB (BK Tåg), vilka tidigare hade trafikerat den aktuella sträckan, som klagade hos Konkurrensverket då de ansåg att SJ:s anbud låg under de faktiska kostnaderna och syftade till att slå undan konkurrenter. Tingsrätten konstaterade att Konkurrensverket varit berättigade att ålägga SJ en konkurrensskadeavgift för konkurrensöverträdelsen.¹²⁷ Målet fördes vidare till Marknadsdomstolen som kom fram till att SJ hade en dominerande ställning på den relevanta marknaden och att de hade missbrukat densamma. De anbud som lämnats var till underpris och SJ hade därmed agerat för att utesluta konkurrenter från marknaden. För överträdelsen ålades SJ med en konkurrensskadeavgift om 8 miljoner kronor.¹²⁸ Efter Marknadsdomstolens dom yrkade BK Tåg 30 miljoner kronor i skadestånd efter överträdelsen i en follow-on-talan. Parterna förlikades utom rätta.¹²⁹

4.4 Pågående mål

4.4.1 Telesport mot TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing

Telesport AB (Telesport) säljer sedan år 2011, för egen räkning och i eget namn, mobiltelefonabonnemang och mobiltelefoner till abonnenter. TeliaSonera Mobile Networks AB (TeliaSonera Mobile Networks) är ett dotterbolag till Telia Company AB, (Telia), tidigare TeliaSonera Aktiebolag. Svea Billing Services AB (Svea Billing) erbjuder hjälp med kunddebitering till bolag inom främst telekom- och energibranschen. År 2009 ingick TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing avtal som gav Svea Billing rätt att i Telias mobila nät tillhandahålla teletjänster till slutkunder. Avtalet gav även Svea Billing rätt att bedriva grossistförsäljning.

¹²⁵ Mål T-31/99, *ABB Asea Brown Boveri Ltd. ./.* EG-kommissionen.

¹²⁶ Stockholms tingsrätt, mål T 8-17228-99, *Powerpipe Holding AB ./.* *ABB Asea Brown Boveri Ltd.*, förlikt.

¹²⁷ Stockholms tingsrätt, mål T 8-103-96, *Konkurrensverket ./.* *Statens Järnvägar AB*, dom 1998-12-08.

¹²⁸ Marknadsdomstolen, mål 2000:2, *Statens Järnvägar ./.* *Konkurrensverket*, dom 2000-02-01.

¹²⁹ Stockholms tingsrätt, mål T 8-1093-98, *BK Tåg AB ./.* *Statens Järnvägar AB*, förlikt.

Telesport väckte senare talan mot TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing då Telesport yrkade att de ingått konkurrensbegränsande avtal alternativt genom samordnat förfarande orsakat Telesport skada. Telesport gjorde gällande att TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing träffat en överenskommelse med innebörden att Svea Billing inte skulle träffa avtal med Telesport om tillgång till telefonnätet. Svaranden påstods även agerat för att stänga ute Telesport från Telias nät. Telesport yrkade därför att de skulle betala, solidariskt eller vars en kvotdel, 50 miljoner kronor i skadestånd till Telesport.¹³⁰

I domen kom Patent- och marknadsdomstolen fram till att Telesport inte styrkt att det förelåg avtal mellan TeliaSonera Mobile Network och Svea Billing om att Telesport inte skulle få tillgång till Telias mobilnät. Domstolen fann även att Telesport inte hade styrkt att andra konkurrensbegränsade avtal förelåg, och därmed prövades aldrig skadestandsfrågan. Domstolen beslutade att Telesport skulle betala svarandens rättegångskostnader om 7,5 miljoner kronor.¹³¹ Den 18 april 2018 överklagades domen och ligger nu för prövning av Patent- och marknadsöverdomstolen.¹³²

4.4.2 Net at Once mot Gothnet

Net at Once Sweden AB (Net at Once) är en operatör inom bredband, telefoni och mobila tjänster. Göteborg Energi GothNet AB (GothNet) säljer datakommunikationstjänster samt äger och driver ett fibernät. Under år 2009 genomförde Göteborgs stad en upphandling av fasta datakommunikationsförbindelser mellan kommunens verksamheter då Net at Once och GothNet båda lämnade anbud. För att lägga ett anbud vid tiden för upphandling var Net at Once däremot tvungna att betala avgift till GothNet för att använda deras fibernät. GothNet vann sedermera upphandlingen framför bland andra Net at Once. Det nu aktuella målet rör frågan om GothNet är skadeståndsskyldiga till följd av missbruk av dominerande ställning.

Frågan om konkurrensöverträdelse aktualiserades år 2015 då Net at Once skickade in en stämningsansökan till Patent- och marknadsdomstolen. Till följd av GothNets agerande vid upphandlingen yrkade Net at Once skadestånd i första hand på grund av missbruk av dominerande ställning genom prisdiskriminering, i andra hand genom marginalklämning och i

¹³⁰ Patent- och marknadsdomstolen, mål 10365-14, *Telesport AB ./. TeliaSonera Mobile Networks AB och Svea Billing Services AB*, dom 2018-03-29.

¹³¹ *Ibid*, s.132.

¹³² Patent- och marknadsöverdomstolen, mål 4146-18, *Telesport AB ./. TeliaSonera Mobile Networks AB och Svea Billing Services AB*, pågående.

tredje hand genom oskäligen avtalsvillkor. Detta då GothNet tillämpade lägre priser för fiberförbindelser i förhållande till Göteborgs stad än i förhållande till Net at Once avseende samma fiberförbindelser. Net at Once yrkade skadestånd om 38 miljoner kronor.

I sin bedömning kom patent- och marknadsdomstolen fram till att GothNet inte hade dominerande ställning på den relevanta marknaden. Det gjordes därmed aldrig en bedömning i skadestandsfrågan. Domstolen beslutade istället att Net at Once skulle ersätta GothNets rättegångskostnader om 5,8 miljoner kronor.¹³³ Domen överklagades den 23 februari 2018 och frågan ligger nu för prövning av Patent- och marknadsöverdomstolen.¹³⁴

4.5 Skiljeförfarande

Skiljeförfarande är ofta förekommande då rättstvister uppkommer mellan företag. Metoden ses som snabb och effektiv men framförallt är den konfidentiell. Till följd därav är det omöjligt att göra en framställning av dessa mål. Skiljeförfarandet mellan The Absolut Company och Systembolaget har däremot klandrats i allmän domstol och då har skiljedomen bilagts i hovrättens dom.

4.5.1 The Absolut Company mot Systembolaget

The Absolut Company AB (The Absolut Company), tidigare V&S Vin och Sprit Aktieföretag, bedrev tillverkning, import och export samt partihandel av alkoholdrycker. I målet hade Systembolaget yrkat klander och ogiltighet av en skiljedom från år 2012, enligt vilken The Absolut Company tillerkänts ett skadestånd till följd av att Systembolaget ansågs ha missbrukat sin monopolställning på den svenska inköpsmarknaden för alkoholdrycker.¹³⁵ Det var efter att Systembolaget hade sagt upp en rad inköpsavtal med The Absolut Company som bolaget valde att dra Systembolaget inför skiljedomstol. The Absolut Company menade att Systembolagets agerande innebar missbruk av dominerande ställning och krävde skadestånd. Systembolaget har en särställning på den svenska marknaden som superdominant då de har ensamrätt till försäljning i detaljistledet i Sverige av alkoholhaltiga drycker. Skiljenämnden konstaterade att Systembolagets agerande inneburit missbruk i strid med konkurrensrättsliga regler. I enlighet med EU-rätten ställs högre krav på företag som innehar en

¹³³ Patent- och marknadsdomstolen, mål 16599-15, *Net at Once Sweden AB ./. Göteborg Energi GothNet AB*, dom 2018-02-02.

¹³⁴ Patent- och marknadsöverdomstolen, mål 2216-18, *Net at Once Sweden AB ./. Göteborg Energi GothNet AB*, pågående.

¹³⁵ Svea Hovrätt, mål T 4487-12, Bilaga A – Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, *Vin & Sprit AB ./. Systembolaget AB*, dom 2012-02-20.

dominant marknadsposition vad gäller deras uppträdande i konkurrenshänseende. Ett konkurrenshämmande resultat krävs inte för att ett företag i den positionen ska anses agerat konkurrensbegränsande. Det krävs inte heller att syftet varit att utnyttja den dominerande ställningen.

Skiljenämnden kom fram till att Systembolagets agerande hade orsakat en snedvridning av konkurrensen genom oaktsamhet. Till följd därav ålades Systembolaget att betala skadestånd på 57 miljoner kronor till The Absolut Company. Systembolaget klandrade domen vilken först prövades i Svea hovrätt som ogillade käromålet.¹³⁶ Därefter prövades frågan i Högsta domstolen som fastställde hovrättens dom och konstaterade att skiljenämndens konkurrensrättsliga bedömningar låg i linje med tvingande unionsrätt.¹³⁷

4.6 Sammanfattning av praxis

Trots att möjligheten att föra privat skadeståndstalan efter konkurrensrättsliga överträdelser har funnits i Sverige i tjugofem år finns det inte mycket praxis på området. Det är antagligen så att flera tvister görs upp utan allmänhetens vetskap i skiljedomstol. Uppgifter om dessa skiljedomar saknas, men det hävdas att skadestånd beviljats i sådana förfaranden. Skiljedomen *The Absolut Company mot Systembolaget* offentliggjordes däremot till följd av att den klandrades i allmän domstol. Av domen framgår att skiljedomstolen dömt i linje med befintlig praxis på området.

Bristfällig tillgång till praxis leder till oförutsägbarhet och en rättsosäkerhet för de aktörer som till följd av en konkurrensöverträdelse vill föra en privat skadeståndstalan. Det innebär bland annat att det är svårt för företagen att förutspå hur domstolen kommer bedöma skadestandsfrågan. I exempelvis *Primeur Vin mot Systembolaget* och *Weba Kemi mot Arla* kom rätten istället fram till att svaranden inte hade gjort sig skyldiga till missbruk av dominerande ställning, och skadestandsfrågan blev aldrig prövad. De två domarna är tydliga exempel på oförutsägbarheten som bristen på praxis innebär. Patent- och marknadsdomstolen kom till samma slutsats i *Telesport mot TeliaSonera Mobile Networks och Svea Billing*, en dom som i skrivande stund ligger för prövning hos patent- och marknadsöverdomstolen. Följden av att området är svårförutsebart kan även vara att skadeståndstalan resulterar i att den som påstår sig ha lidit en konkurrensskada får betala

¹³⁶ Svea Hovrätt, mål T 4487-12, *Systembolaget AB ./. The Absolut Company AB*, dom 2013-10-23.

¹³⁷ Högsta Domstolen, mål T 5767-13, *Systembolaget AB ./. The Absolut Company AB*, dom 2015-06-17.

svarandens rättegångskostnader, vilket för Preem innebar en kostnad om 3,5 miljoner kronor efter domstolens dom i *Preem mot Gävle Hamn*. Därutöver tillkommer även Preems egna rättegångskostnader.

Europe Investor Direct m.fl. mot Euroclear är ett av de mål där en privat skadeståndstalan nådde framgång i skadeståndsbedömningen. Då Euroclear var den enda av Finansinspektionen auktoriserade värdepapperscentralen hade de en monopolställning med 100 procent av marknaden. Följaktligen, konstaterade domstolen, innebar deras leveransvägran missbruk av dominerande ställning. Det ersättningsbelopp som de tre kärandebolagen tilldömdes var däremot inte ens en tredjedel av det yrkade beloppet. Svea hovrätt tillerkände Europe Investor Direct m.fl. sammanlagt 1,9 miljoner kronor i ersättning till skillnad från de 7,5 miljoner kronor som de yrkat i tingsrätten.

En reell förändring som konkurrensskadelagen medfört är att myndighets eller domstols konstaterande att en överträdelse har skett står kvar. I exempelvis målen *Yarps* och *Tele2 mot Telia* fick tingsrätten göra en egen bedömning av huruvida en tidigare överträdelse skett då skadeståndsmålen togs upp i rätten. Till följd av lagändringen är numera en sådan bedömning onödig, och tingsrätten kan direkt konstatera att en överträdelse har skett för att istället bedöma skadeståndsfrågan. *Yarps* och *Tele2 mot Telia* är även intressanta mål då rättsens bedömning har svängt kraftigt i de olika instanserna. Det har i sin tur inneburit att ersättningsbördan förflyttats. Från att tingsrätten utdömde drygt 300 miljoner kronor till de skadelidande parterna till att hovrätten inte ansåg att deras yrkanden styrkts och ogillade deras talan. På så sätt blev de istället ersättningsskyldiga för Telias rättegångskostnader om nära 45 miljoner kronor. Högsta domstolen beslutade sedermera att inte bevilja prövningstillstånd och fastställde hovrättens dom.

Bestämmelsen att beslut om överträdelse står fast innebär ett osäkerhetsmoment mindre i skadeståndsprocessen. Därigenom ökar förutsebarheten vilket underlättar drivandet av en privat skadeståndstalan vid konkurrensöverträdelse. I och med lagändringen förutspåddes follow-on-talan, det vill säga skadeståndstalan till följd av en konstaterad överträdelse, bli vanligare. Däremot kan det även noteras en tydlig trend bland de follow-on-mål som har presenterats ovan. Detta då en majoritet av målen där parterna har förlikats, exempelvis samtliga kommuner mot *Asfaltkartellen*, *Citymail mot Posten*, *Powerpipe mot ABB* samt *BK Tåg mot SJ*, är follow-on-talan. Det tyder förvisso på att skadelidande når framgång med sin talan, men samtidigt förändras inte rättsläget då domstolen inte får en chans att göra sin bedömning av skadeståndsfrågan.

Om trenden med förlikning vid follow-on-mål håller i sig innebär det att lagändringen inte leder till ett förändrat rättsläge i realiteten. Detta då det som efterfrågas till stor del är mer praxis på området.

Sammanfattningsvis tyder praxis på att det är svårt för skadelidande parter att visa på konkurrensbegränsande beteende samt att beteendet inneburit skada för företaget. Osäkerheten resulterar ofta i höga kostnader för företagen då ersättning för rättegångskostnader döms ut i samband med förlorad talan. Efter att en överträdelse fastslagits av rätten är det vanligt att företag förlikas innan skadeståndsfrågan prövas och rättsläget klarnar inte. Så som har presenterats i kapitel 3 medför konkurrensskadelagen välbehövliga processuella förändringar. För att de ska få genomslag krävs däremot praxis på området. Möjligtvis hade förslagen som lades fram av Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet under remissrundan till lagen gjort större skillnad för rättsläget. Fakulteten efterfrågade att strikt ansvar borde övervägas då företags uppsåt eller oaktsamhet kan vara svårt att identifiera. Ett annat förslag, som Konkurrensverket lade fram, var att skadevållaren skulle åläggas bevisbördan för att visa att denne inte varit vållande för skadan. Lagstiftaren lämnade förslagen utan åtgärd och möjligtvis hade dessa förslag orsakat problem i praktiken, eller så hade de kunnat förflytta den tunga bevisbördan som i dagsläget ligger på den skadelidande. Den tunga bevisbördan är däremot endast problematisk om den hindrar rättsutvecklingen. I grund och botten är den efterfrågad, då konkurrensöverträdelser är allvarliga anklagelser med allvarliga följder och det ska inte föreligga tvivel för rätten vid bedömningen därav. Konkurrensskadelagen innebär förvisso att konstaterad överträdelse står fast vid prövning, något som kan leda till en ökning av follow-on-talan. Däremot innebär det ingen reell förändring om parterna förlikas utom rätta. Då förblir rättsläget oklart och skadelidandes möjlighet till ersättning vid konkurrensöverträdelse oförutsägbar.

5 En komparativ utblick

I förevarande kapitel görs en komparativ utblick avseende konkurrensrättsliga regleringar inom det amerikanska rättssystemet. Syftet med den komparativa utblicken är att kasta ljus över svensk rätt genom att lyfta fram argument som framstår som centrala för den svenska och den utländska rättsordningen.

5.1 Konkurrensrätten i amerikansk rättsordning

Som nämns ovan härstammar konkurrensrätten från amerikansk rättstradition. Redan år 1890 antog kongressen den grundläggande Sherman Act.¹³⁸ Det var till följd av den växande oron för mäktiga trustar¹³⁹ och monopol som konkurrensrättslig reglering efterfrågades.¹⁴⁰ The Sherman Antitrust Act är i stort oförändrad än idag och sätter upp förbud mot avtal och affärsförbindelser som håller tillbaka mellanstatlig handel. Reglering av företagssammanslagningar och förbud mot prisdiskriminerande verksamhet introducerades genom the Clayton Act år 1914.¹⁴¹ Samma år etablerades the Federal Trade Commission med uppgift att övervaka konkurrensreglerna och skydda konsumentintressen.¹⁴²

I USA är det Antitrust Division hos Department of Justice som leder arbetet mot konkurrensbegränsande samarbete. Department of Justice har stora resurser att utreda misstänkta konkurrensrättsliga överträdelser. Det finns till exempel en åtalsjury med befogenhet att kräva in dokument, förhör, specialiserad juridisk kompetens och support från den federala polisen. Det är inte ovanligt att en utredningen vid misstänkt kartellöverträdelse innefattar exempelvis husundersökningar och hemlig avlyssning.¹⁴³ Trots att stor del av amerikansk lagstiftning regleras på delstatsnivå är arbetet mot konkurrensöverträdelser ofta nationellt. Det följer bland annat av att de flesta kartellsamarbeten involverar handel över delstatsgränserna varpå brottet faller under federal rättsordning.

¹³⁸ The Sherman Antitrust Act.

¹³⁹ En trust (från det engelska ordet trust, förtroende) är även ett juridiskt begrepp inom bland annat skatterätten och är en anglosaxisk företeelse, som därför saknar direkt motsvarighet i svensk rätt. Närmaste juridiska figur som kan sägas likna trusten är stiftelsen och då i synnerhet familjestiftelsen.

¹⁴⁰ Berntiz, *Svensk och europeisk marknadsrätt I*, s. 58.

¹⁴¹ The Clayton Act.

¹⁴² European Parliamentary Research Service, *EU and US competition policies – Similar objectives, different approaches*, s.2.

¹⁴³ SOU 2004:131, *Konkurrensbrott: en lagstiftningsmodell*, s. 112.

Det amerikanska sanktionssystemet vid konkurrensöverträdelser syftar även till att ha en avskräckande effekt. Trots att det idag är över hundra länder som har regleringar för att motarbeta karteller, inklusive ett flertal som utvecklats i samma linje som det amerikanska systemet, är USA den enda jurisdiktionen där både fängelse och privaträttsliga tvister återkommande aktualiseras för samma överträdelse. Det amerikanska konkurrensrättsliga sanktionssystemet kommer ur uppfattningen att karteller inte tjänar några legitima intressen, utan endast rånar konsumenterna på konkurrensens fördelar. Delaktighet i en kartell anses i USA som ett egendomsbrott och ska behandlas som så. Under år 2012 ingav Department of Justice 67 kriminella åtal och erhöll 1,14 miljarder US dollar i böter. Vidare dömdes 45 personer till fängelse med en medianstrafftid på två år.¹⁴⁴

5.2 Ersättning vid konkurrensöverträdelser

I USA är mål om skadestånd vid konkurrensöverträdelser en välutvecklad del av rättsordningen. Det följer inte minst av den stora mängd privata skadeståndstalan där käreandena kräver ersättning för skador till följd av konkurrensöverträdelser. Till följd av att konkurrensbegränsande avtal och missbruk av dominerande ställning ofta påverkar flera företag och enskilda har grupptalan även kommit att spela en viktig roll på konkurrensområdet. Cirka 75 procent av de amerikanska kartellärendena processas i rätten på privata initiativ, vanligtvis som en grupptalan.¹⁴⁵ En anledning till utvecklingen är det incitament som storleken på ersättningen innebär.¹⁴⁶ Enligt amerikansk rätt är käreanden normalt berättigad till ett straffskadestånd i form av trefaldigt skadestånd, det vill säga ett skadeståndsbelopp tre gånger den skada käreanden lidit.¹⁴⁷

Precis som inom EU återfinns i USA en möjlighet för visselblåsare att få immunitet från böter och straffrättsliga sanktioner.¹⁴⁸ Vidare finns en möjlighet till bötesrabatt och lindrigare straff för företag som erkänner sig skyldiga till överträdelserna och samarbetar med Department of Justice. Till skillnad från europeisk rättsordning kan företaget erkänna sig skyldigt när som helst i processen.

¹⁴⁴ Department of Justice, *Deterrence and detection of cartels: using all the tools and sanctions*, s. 2 ff.

¹⁴⁵ European Parliamentary Research Service, *EU and US competition policies – Similar objectives, different approaches*, s. 4.

¹⁴⁶ Bernitz, *Nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan*, s. 497.

¹⁴⁷ Clayton Act, section 4.

¹⁴⁸ Department of Justice, *Frequently Asked Questions About the Antitrust Division's Leniency Program and Model Leniency Letter*.

5.3 Slutsats av den komparativa utblicken

Med olika medel men samma mål arbetar USA och Sverige för att gynna konkurrensen och motverka konkurrensbegränsningar. EU har lagstiftat om ett administrativt system för övervakning som fokuserar på finansiella sanktioner vid konkurrensbegränsande samarbete. I USA har man, motsatsvis, infört en kombination av att konkurrensöverträdelser kan resultera i både skadestånd och fängelsestraff. I kapitel 7 nedan, efter att rättsekonomisk teori introducerats, följer en mer ingående diskussion kring hur den svenska regleringen kan effektiviseras med inspiration från det amerikanska förhållningssättet.

6 Ersättning vid konkurrensöverträdelser ur ett rättsekonomiskt perspektiv

Nedan följer en redogörelse av grundläggande rättsekonomisk teori i syfte att ge läsaren en förståelse av de rättsekonomiska begrepp och modeller som tillämpas i den rättsekonomiska argumentationen som förs i uppsatsens analysdel. Avslutningsvis kommer rättsekonomisk teori att appliceras på möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser.

6.1 Rättsekonomisk teoribildning

Rättsekonomi handlar om att se på juridiken från ett ekonomiskt perspektiv. Följaktligen tolkar man alla handlingar i ekonomiska termer och utgår från att alla handlingar görs i syfte att hushålla med tillgångar på ett effektivt sätt.¹⁴⁹ Detta sker genom att man tittar på de juridiska reglerna från ett nationalekonomiskt perspektiv. Man är intresserad av rättens roll i samhällsekonomin.¹⁵⁰

Ett av de rättsområden där ekonomisk teori tydligt påverkar rättsutvecklingen och rättstillämpningen är konkurrensrätten.¹⁵¹ En marknad med existerande konkurrensbegränsningar, till exempel i form av missbruk av dominerande ställning eller karteller, hindrar aktörerna på marknaden att hushålla med sina tillgångar på ett effektivt sätt. I avsnitt 2.1 ovan har förutsättningarna för fri konkurrens presenterats, samt konstaterandet att en perfekt marknad är ouppnåelig i verkligheten. Däremot är en sådan hypotetisk marknad behjälplig vid en utvärdering av vilka effekter olika marknadsåtgärder har.

6.1.1 Rationalitetsantagandet och the economic man

Rättsekonomi bygger på teorin att människan agerar rationellt. Rationalitetsantagandet har sin utgångspunkt i mikroekonomin som är det område inom nationalekonomin som i huvudsak analyserar producenters och konsumenters samverkan på marknader. Teorin om rationella val grundar sig i att aktörerna inte har obegränsat med alternativ utan att

¹⁴⁹ Posner, *Overcoming Law*, s.18.

¹⁵⁰ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 9.

¹⁵¹ Ibid, s. 155.

resurserna är begränsade i jämförelse med behoven. Följden blir att konsumenter och producenter tvingas välja, och välja bort. Konsumenter måste göra ett val mellan flera olika alternativ då de inte kan konsumera allt och producenter tvingas välja bort då de inte kan producera allt.¹⁵²

Alla individer förutsätts vara rationella maximerare av sin egen nytta medan företag förutsätts vara rationella maximerare av sin egen vinst. Synsättet kommer av att rättsekonomin är en utilitaristisk metod. Den hypotetiska individen som handlar enligt ovan brukar benämnas som den rationelle välfärdsmaximeraren, eller the economic man.¹⁵³ Genom rättsekonomin ses rätten som ett instrument för att maximera den sammanlagda lyckan i samhället.

6.1.2 Ekonomisk effektivitet

Rationalitetsantagandet påverkar i sin tur hur aktörer försöker maximera sina utfall. Definitionen av en marknad är transaktioner mellan olika parter. Därefter är det utbud och efterfrågan som styr transaktionerna, och således styr marknaden.¹⁵⁴ Konsumenter och säljare på en marknad som försöker maximera sina utfall rör sig mot ett jämviktsläge. En marknad då varken säljaren eller köparen kan åstadkomma någon förändring som är ömsesidigt gynnande sägs vara i jämvikt. Vid perfekt konkurrens motsvaras jämviktsläget av skärningspunkten för efterfråge- och utbudskurvan. Priset vid skärningspunkten är det så kallade jämviktspriset.¹⁵⁵

Inom rättsekonomisk forskning skiljer man vanligtvis mellan Kaldor-Hicks-effektivitet och Pareto-effektivitet, två skilda möjligheter att uppfylla effektivitet. Ett sådant tillstånd som presenteras ovan, då marknadsjämvikt uppstår, är ett Pareto-optimalt tillstånd. Pareto-effektivitet innebär att en individ får det bättre utan att någon annan individ får det sämre. Ett exempel på detta är en bilaffär mellan två personer där säljaren säljer till ett högre pris än denne tänkt och köparen köper till ett billigare pris än denna tänkt. Låt oss gestalta exemplet genom att säga att säljaren var beredd att sälja bilen för 15 000 kronor. Samtidigt var köparen beredd att betala 25 000 kronor. Under affären kommer parterna överens om att kostnaden för bilen är 20 000 kronor. Säljarens välfärd har därmed ökats utan att köparens välfärd har minskats. Följaktligen har minst en individ fått det bättre utan att någon har fått det sämre. Förändringar som är Pareto-effektiva ökar nyttan i samhället.¹⁵⁶ Till följd av att det är svårt att visa på konkreta

¹⁵² Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 15.

¹⁵³ Posner, Richard, *Economic Analysis of Law 3-4* (5 ed. 1998), s. 763.

¹⁵⁴ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 45 ff.

¹⁵⁵ *Ibid*, s. 51.

¹⁵⁶ *Ibid*, s. 54 ff.

välfärdsförändringar i verkligheten är effekten av pareto-effektivitet däremot svårbevisad.¹⁵⁷

Kaldor-Hicks-kriteriet är uppfyllt då någon eller några individer får det bättre i högre utsträckning än vad övriga individer får det sämre. En Kaldor-Hicks-effektiv förändring innebär att de som gynnas hypotetiskt skulle kunna kompensera någon som missgynnas. Dahlman påpekar att från en utgångspunkt i ekonomisk teori kan mycket av konkurrensrätten generellt sägas vara en tillämpning av Kaldor-Hicks-kriteriet. Detta då reglerna förbjuder överenskommelser och förfaranden mellan företag som skadar konkurrensen och även vissa typer av ensidiga handlingar som tillskapar eller missbrukar en dominerande ställning.¹⁵⁸ Det överskott som en kartell kan tillgodogöra sig motsvarar inte den förlust som i första hand konsumenter åsamkas. Följaktligen ökar det totala välståndet om sådant samarbete hindras. För att ett sådant samarbete ska accepteras krävs det att fördelarna även kommer konsumenterna till del, samtidigt som konkurrensen måste vara fortsatt fri. Konkurrensrättsliga regler kan lägga grunden för en välfungerande marknad i två dimensioner. Dels genom att optimera handel och produktion på konkurrensutsatta marknader, allokativ effektivitet och produktionseffektivitet. Dels genom att främja teknologisk utveckling och alltså innovationseffektivitet.

6.1.3 Kritik mot rättsekonomin

Rättsekonomi attraherar teoretiker då den skiljer sig från den traditionella juridiska metoden och ger raka svar på hur juridiska problem ska lösas. Däremot är rättsekonomi hård på så sätt att den bygger på ekonomisk teori, vilket i sig vanligen innebär att välstånd räknas i ekonomisk tillväxt. Kritiker menar att ekonomisk teori är orättvis och omänsklig då all mänsklig interaktion tolkas i ekonomiska termer.¹⁵⁹ Ett exempel är rationalitetsantagandet som presenteras ovan. Kritiken har då till stor del bestått i att det är ett omänskligt antagande då individen i verkligheten saknar fullständig information och således är oförmögen att fatta rationella beslut.¹⁶⁰ Ekonomer har länge påpekat att människan är begränsad i hur många alternativ som hon kan jämföra sinsemellan samtidigt. Mänskliga begränsningar innebär därmed att det är omöjligt att agera som en rationell välfärdsmaximerare. Till exempel gör vårt begränsade minne att vi tar mentala genvägar vid överväganden. En annan begränsning är att människan ofta agerar i motsats till hennes långsiktiga mål. Exempelvis vill många

¹⁵⁷ Korling & Zamboni, *Juridisk Metodlära*, s. 177.

¹⁵⁸ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 156.

¹⁵⁹ Ibid, s. 212.

¹⁶⁰ Korling & Zamboni, *Juridisk Metodlära*, s. 194.

rökare sluta röka av hälsoskäl men fortsätter ändå. Slutligen begränsas människan av att hon ofta bryr sig om hur andra individer på marknaden behandlas, och vid valet att agera nytto-maximerande för henne själv eller agera så att andra individer inte behandlas orättvist väljer hon det sistnämnda.¹⁶¹ Rättsekonomer har i försvar anfört att rationalitetsantagandet är nödvändigt för att i teorin förutse hur olika individer kommer att agera och att det är en uppgift för den empiriska forskningen att verifiera eller dementera de teoretiska antagandena.¹⁶²

6.2 Privat skadeståndstalan och the economic man

Konkurrensskadelagen bygger på dir. 2014/104/EU som enligt art. 1 syftar till att harmonisera möjligheten till konkurrensrättsligt skadestånd inom EU. Av förarbeten till lagen framgår att reglerna avser underlätta för den som drabbats av en konkurrensöverträdelse att föra talan om ersättning.¹⁶³ Samtidigt har praktiker påpekat att den största utmaningen för svenska domstolar är bristen på rättsliga avgöranden.¹⁶⁴ Praxis på området har således efterfrågats av EU, lagstiftaren och praktiker. Nedan undersöks möjligheten till ersättning vid konkurrensöverträdelser ur ett rättsekonomiskt perspektiv.

6.2.1 Den förväntade nyttan av en skadeståndsprocess

Inom rättsekonomisk teori ämnar den rationelle välfärdsmaximeraren, the economic man, att alltid maximera sin personliga tillfredsställelse. Till följd därav handlar den rationelle välfärdsmaximeraren enligt en nyttokalkyl där det mest fördelaktiga alternativet väljs. För att människan ska kunna agera rationellt måste hon kunna jämföra alla olika typer av nyttigheter, värdera varje alternativ som likvärdigt med sig självt och värdera ett flertal nyttigheter konsekvent.¹⁶⁵

En ekonomiskt rationell individ kommer endast vidta en förändring om nyttan av denna överstiger kostnaden.¹⁶⁶ Den förväntade nyttan av en skadeståndsprocess efter en konkurrensöverträdelse är att hamna i samma

¹⁶¹ Sunstein, Cass, Jolls, Christine & Thaler, Richard, *A Behavioral Approach to Law and Economics*, s. 1478 f.

¹⁶² Korling & Zamboni, *Juridisk Metodlära*, s. 195.

¹⁶³ Prop. 2016/17, s. 97.

¹⁶⁴ Se t.ex. Bergström, *Harmonising EU Competition Litigation*, kap. 4.

¹⁶⁵ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 41.

¹⁶⁶ Se Posner, *Economic analysis of law*, s. 10 ff.; Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 31 ff.

ekonomiska situation som innan den aktuella skadan inträffade. Flera av de val vi gör är däremot förknippade med viss osäkerhet, och så även valet att föra en skadeståndstalan. Då överlämnas beslutandet till en utomstående, opåverkbar part. Till följd av olika opåverkbara omständigheter vid en skadeståndstalan innefattar de alltid ett riskmoment. I valet mellan olika alternativ som alla präglas av osäkerhet är det rationellt att, med en subjektiv bedömning, välja det alternativet med högst förväntad nytta.¹⁶⁷ Den förväntade nyttan av en skadeståndstalan är beroende av den information som beslutsfattaren har tillgång till. Den tillgängliga informationen är vanligtvis följande: vilka omständigheter som kan inträffa, vad sannolikheten är för att dessa omständigheter inträffar samt vad resultatet av dessa omständigheter blir. Nedan kommer visas ett exempel på hur en rationell individ överväger sina alternativ utifrån tillgänglig information och hur utgången skiljer sig åt.

Anta att en individ ställs inför ett val mellan alternativ X och Y. Det slutliga resultatet av alternativ X och Y är beroende av vilken av de två omständigheterna som inträffar. Sannolikheten för att omständigheterna inträffar är 0,5.

	Omständighet 1	Omständighet 2
X	10 000 kr	0 kr
Y	5000 kr	5000 kr

Vid val av alternativ X ger olika omständigheter olika utfall. Inträffar omständighet 1 resulterar valet X i 10 000 kronor samtidigt som omständighet 2 innebär att X resulterar i 0 kronor. Vad gäller alternativ Y så resulterar det i 5000 kronor oavsett om omständighet 1 eller omständighet 2 inträffar. Till följd av att sannolikheten för att någon av omständigheterna ska inträffa är densamma, 0,5, har alternativ X och Y samma ekonomiska väntevärde. Uträkningen visar följande:

$$(X) 0,5 \times 10\,000 + 0,5 \times 0 = 5000$$

$$(Y) 0,5 \times 5000 + 0,5 \times 5000 = 5000^{168}$$

Det ekonomiska väntevärdet kan tolkas som medelvärdet för ett försöks utfall om försöket utförs ett oändligt antal gånger. I exemplet som ges ovan är den förväntade vinsten lika stor för de båda alternativen. Skillnaden dem emellan ligger således i elementet risk som alternativ X innebär. Visserligen kan slutresultatet bli 10 000 kronor men det kan även bli 0 kronor. Samtidigt

¹⁶⁷ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 32.

¹⁶⁸ Exempel taget från Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 36 f.

är resultatet av alternativ Y 5000 kronor oavsett vilken omständighet som inträffar. Hur individen förhåller sig till riskelementet som de olika alternativen innebär blir således avgörande vid valet av X och Y.

6.2.2 Olika förhållningssätt till risk

Människor förhåller sig olika till risk. Riskaversion är det vanligaste förhållningssättet och innebär att en individ i möjligaste mån vill undvika risker och således beter sig konservativt vid osäkra val. Begreppet riskaversion kommer från att en individ som föredrar säkerhet framför osäkerhet har en aversion gentemot risk. Dahlman understryker däremot att det är en förenkling av förhållningssättet. Detta då en aversion gentemot risk inte är direkt kopplat till att individen föredrar säkerhet. En riskaversiv individ hade, vid valmöjligheterna ovan, valt alternativ Y framför alternativ X. Detta då en riskaversiv individ, i ett val mellan två alternativ med samma ekonomiska väntevärde, väljer ett säkert val före ett osäkert. Motsatsen till riskaversiv är riskpreferent. En individ som är riskpreferent väljer hellre alternativ X då det innebär ett större risktagande, och möjligheten till större vinst. Riskneutral är, som framgår av begreppet, den person som är likgiltig inför risk och enbart ser till det ekonomiska väntevärdet. Den sistnämnde ser således alternativ X och Y som likvärdiga.¹⁶⁹

En viktig faktor i hur individer förhåller sig till risk är marginalnyttan av deras handlande. Marginalnyttan visar hur den totala nyttan påverkas av mindre förändringar av något. Individers marginalnytta betraktas som avtagande, konstant eller ökande. Ett exempel på en mindre förändring för en individ är att denne får en glass. En individ med avtagande marginalnytta får mindre och mindre nytta för varje kvantitativ ökning, det vill säga för varje ny glass. En individ med avtagande marginalnytta får således störst nytta av den första glassen. Är individens marginalnytta å andra sidan konstant så ger varje glass lika mycket nytta. Om marginalnyttan är ökande får individen mer nytta för varje glass den får. Den sista glassen är därmed den som innebär mest nytta för individen.¹⁷⁰

Sammanfattningsvis innebär av en ökning eller minskning av aktsamhet, pengar, glass eller andra relevanta faktorer en förändring av marginalnyttan. Eftersom att olika val har betydelse för marginalnyttan, förutsatt att minst ett av alternativen har ett utfall som har ett större ekonomiskt värde än de andra, påverkar det individers riskaversion. Enligt exemplet ovan har alternativ X ett möjligt utfall på 10 000 kronor och alternativ Y har ett möjligt utfall på 5000 kronor. Om då individen som står inför ett val mellan

¹⁶⁹ Dahlman, Glader & Reidhav, *Rättsekonomi – en introduktion*, s. 34.

¹⁷⁰ Ibid, s. 35 f.

alternativ X och alternativ Y har en avtagande marginalnytta, kommer inte tusenlapparna värderas likadant. Den första tusenlappen ger större nytta än den andra, och så vidare. Då kommer inte den första tusenlappen riskeras för ytterligare en, med risken att förlora båda, eftersom den andra värderas lägre än den första. Individen med avtagande marginalnytta är vanligtvis även riskaversiv och väljer därav alternativ Y före alternativ X.

6.2.3 Nyttan av en privat skadeståndstalan

Genom ett förenklat exempel kommer konkurrensskadelagens inverkan på den rationelle människan att exemplifieras nedan. Antag nu att individen vi har att göra med, den rationella individen, står inför ett val då resultatet inte enbart innebär att individen potentiellt sätts i en ekonomisk position som om skadan inte inträffat, utan även riskerar en förlust. För att exemplifiera är situationen att ett företag har fått vetskap om att konkurrenter i det horisontella ledet har gått samman i en anbudskartell och agerat konkurrenshämmande under ett antal år. Frågan är nu om företaget ska föra en privat skadeståndstalan gentemot företag i kartellen.

Alternativ X nedan är att inte driva en privat skadeståndstalan och alternativ Y är att driva en privat skadeståndstalan. Omständigheterna som i slutänden påverkar resultaten är om skadelidande vinner framgång i rätten eller ej. Leder skadeståndstalan till framgång sätts skadelidande i samma situation som om kartellen inte funnits och erhåller ersättning med 100 000 kronor. Vid förlust i rätten får käranden betala svarandens rättegångskostnader om 10 000 kronor. Sannolikheten för att omständigheterna inträffar är 0,5.

	Framgång	Förlust
(X) Inte driva skadeståndstalan	0 kr	0 kr
(Y) Privat skadeståndstalan	100 000 kr	- 10 000 kr

$$(X) 0,5 \times 0 + 0,5 \times 0 = 0 \text{ kr}$$

$$(Y) 0,5 \times 100\,000 + 0,5 \times (-10\,000) = 45\,000 \text{ kr}$$

Detta simpla exempel visar att en talan om skadestånd vid konkurrensöverträdelse är betydligt förmånligare än att inte föra en talan. Det som däremot inte framgår av exemplet ovan är hur resultatet skulle bli om sannolikheten att vinna en skadeståndstalan var annorlunda gentemot sannolikheten att förlora den. Som har presenterats ovan är praxis på området knapphändig vilket gör det svårt för den rationelle människan att väga sina olika alternativ emot varandra. Människans, eller företagets, inställning till risk blir avgörande i valet mellan att föra en skadeståndstalan eller inte. Osäkerhetsmomentet blir således en negativ spiral då den till stor

del följer av rättsosäkerheten och bristen på praxis samtidigt som bristen på praxis följer av rättsosäkerheten.

Exemplet ovan skiljer sig också gentemot verklighetens exempel då risken, vilket ofta innefattar motpartens rättegångskostnader, innebär belopp i mångmiljonklassen. Hur stora rättegångskostnaderna blir i slutänden är också svåra att förutse vid tvistens inledande. Faktum är att i verkligheten är förluster, i form av rättegångskostnader, ibland betydligt större än 10 procent av det yrkade skadeståndsbeloppet vilket är den riskerade förlusten i exemplet.¹⁷¹ Sammanfattningsvis tydliggör exemplet ovan hur viktigt det är med förutsebarhet och ekonomiska incitament för att individer ska vara villiga att, trots risken, driva en privat skadeståndstalan.

¹⁷¹ Se exempelvis *Preem mot Gävle Hamn*, där Preem yrkade på 9,3 miljoner kronor i skadestånd men istället fick betala Gävle Hamns rättegångskostnader om 3,5 miljoner kronor.

7 Analys och slutsatser

Syftet med detta avslutande kapitel är att presentera och analysera vad som framkommit under uppsatsskrivandet samt besvara andra och tredje frågeställningen. Den första frågeställningen, om hur nuvarande konkurrensskaderättsliga lagstiftning skiljer sig från den tidigare lagstiftningen som återfanns i konkurrenslagen, har besvarats löpande i kapitel 3 och 4. Följande två frågeställningar kommer däremot att besvaras nedan:

- Har konkurrensskadelagen, sedan ikraftträdandet den 27 december 2016, förbättrat skadelidandes möjlighet att nå framgång i en privat skadeståndstalan?
- Vilken påverkan har möjligheten till ersättning på företag och deras benägenhet att föra en privat skadeståndstalan efter en konkurrensöverträdelse?

7.1 Möjligheten för skadelidande att få ersättning har förbättrats i teorin

Har konkurrensskadelagen, sedan ikraftträdandet den 27 december 2016, förändrat skadelidandes möjlighet att nå framgång i en privat skadeståndstalan? Genom den kommande genomgång av de lege lata, hur rätten är, kommer frågan besvaras. Huvudsyftet med direktivet är att främja förbuden mot karteller och konkurrensbegränsande förfaranden så att de får effektivt genomslag genom att ha en avskräckande effekt samt att säkerställa att företagen möter i huvudsak likartade regler på området inom hela unionen. Det som tidigare var förbjudet enligt artikel 101 och 102 FEUF samt 2 kap. 1 och 7 §§ KL är fortfarande förbjudet. Därmed har inte grundförutsättningarna för när företags agerande ses som konkurrensbegränsande förändrats i och med konkurrensskadelagen. Som presenterats ovan har däremot de processuella möjligheterna att föra skadeståndstalan gentemot företag som agerat konkurrenshämmande ändrats. Det har även införlivats nya föreskrifter vad gäller jurisdiktion och preskription som innebär ändrade förutsättningar för den skadelidande vid en skadeståndstalan. Möjligheterna för skadelidande att få ersättning för konkurrensskada har således förbättrats i teorin, men det krävs förändring för att reglerna ska få genomslag i praktiken.

Det har nu gått 1,5 år sedan konkurrensskadelagen trädde ikraft i Sverige och ännu har de rättsliga effekterna varit små. Sammanfattningsvis tyder

praxis på att det är svårt för skadelidande att bevisa att en konkurrensöverträdelse skett samt att den inneburit skada för företaget. Det är viktigt att det ställs höga beviskrav men osäkerheten riskerar att resultera i höga kostnader för skadelidande då ersättning för rättegångskostnader döms ut i samband med förlorad talan. Efter att en överträdelse fastslagits av myndighet eller domstol är det vanligt att företag förlikas innan skadestandsfrågan prövats och rättsläget förblir oklart. Ovan redovisad praxis visar att det ofta har tagit lång tid för en konkurrensrättslig skadeståndstalan att gå från inledande stämning till fastslagen dom i sista instans, alternativt nekat prövningstillstånd. Vid prövning av *Asfaltkartellens* konkurrensbegränsande samarbete tog det drygt sex år från att Konkurrensverket lämnade in stämningsansökan till att Marknadsdomstolen meddelade slutlig dom.

Till följd av att rättsprocesserna vid konkurrensöverträdelser är så pass tids- och resurskrävande är det vanligt att företag väljer att i första hand anmäla misstanke om överträdelse till Konkurrensverket. Konkurrensverkets besked efter anmälan kan sedan ses som vägledande för företagets privata initiativ. Av presenterad praxis går att utläsa att företag ofta inväntar agerande från Konkurrensverket, och helst beslut eller dom som konstaterar överträdelse, innan de själva yrkar skadestånd vid rätten. Om Konkurrensverket uppger att de ser anmälan som ett intressant ärende men att det är utom Konkurrensverkets fokusområde alternativt att det inte finns resurser för att utreda vidare, då kan parten se svaret som en indikation på att det kan vara värt att driva talan privat. Om Konkurrensverket däremot avböjer ärendet med annan motivering kan det indikera att Konkurrensverkets initiala bedömning är att det inte har skett en överträdelse. Följaktligen blir rutinbeslut från Konkurrensverket viktiga för rättsutvecklingen då de direkt påverkar privata initiativ på konkurrensområdet. Därutöver är Konkurrensverkets handläggningstider ofta långa. Handläggningstiden för konkurrensskadeavgiftsärenden för perioden 1 november 2008 till 31 december 2015 var i snitt två år och två månader. Det går att vara kritisk till effektiviteten i Konkurrensverkets arbete, men det är även viktigt att ha i åtanke att Konkurrensverket jobbar med ett brett uppdrag och har, trots de möjligheter och medel som presenterats i kapitel 3 ovan, kraftigt begränsade resurser i förhållande till det.

Som tidigare har konstaterats har möjligheten till konkurrensrättslig ersättning förbättrats i teorin i och med konkurrensskadelagen. Den nya lagen innebär att skadelidande kan grunda ersättningskrav direkt baserat på ett beslut från Konkurrensverket eller en dom från domstol, utan att frågan ska behöva tas upp på nytt. Indirekt innebär förändringen att det blir Konkurrensverkets uppgift att utreda själva lagöverträdelserna och driva

domstolsprocesser mot företag som inte sköter sig. Till följd av de processuella förändringarna konkurrensskadelagen medför, då tidigare fastslagna överträdelser och beslut står fast vid skadeståndstalan, får Konkurrensverkets arbete fortsatt stor betydelse i flera led. För att de processuella förändringarna ska ge resultat även i praktiken krävs därmed att Konkurrensverkets arbete leder till rättsliga prövningar av möjligheten till skadeståndsrättslig ersättning. Alternativet är att det sker ett skifte där privata initiativ får utrymme att utveckla rättspraxis på området.

7.1.1 För reell förändring av möjligheten till ersättning krävs utvecklad praxis

Som visats ovan är konkurrensöverträdelser såväl invecklade som svårutredda och resurskrävande. Konkurrensskadelagen innebär att möjligheterna till en privat skadeståndstalan har givits ett tydligare regelverk. Det gäller inte minst reglerna om ersättning, där förändringarna redogjorts för ovan i kapitel 3. Därutöver har förändring skett i och med att konstaterad överträdelse står fast vid skadeståndsprövningen, något som förutspått leda till en ökning av follow-on-talan. Däremot innebär inte lagändringen någon förändring för rättsläget om parterna förlikas utom rätta. Det finns få anledningar för svaranden att driva en process vidare efter en konstaterad överträdelse. Istället resulterar follow-on-talan ofta i förlikning. Ett ersättningsbelopp till käranden är i regel att föredra framför en utdragen rättsprocess. Därmed förblir rättsläget oklart och skadelidandes möjlighet till ersättning efter en konkurrensöverträdelse oförutsägbar. Följaktligen krävs det något annat än en förhoppning om att Konkurrensverket ska leda den svenska rättsutvecklingen på området. Konkurrensverket arbetar på uppdrag av staten för att verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna samt en effektiv upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer. Så som läget är idag, vilket tydligt framgår av avsnittet ovan, är det Konkurrensverkets arbete som förväntas leda rättsutvecklingen.

Det går därmed att konstatera att konkurrensskadelagen har förbättrat skadelidandes möjlighet att driva privat skadeståndstalan i teorin. Detta då lagen gör det lättare att orientera sig på området och harmoniserar lagstiftningen inom EU. Det faktum att konkurrensrättsliga överträdelser ofta påverkar företag gränsöverskridande gör att det är otroligt viktigt med en harmoniserad lagstiftning, därmed har skadelidande företag en större vetskap om sina rättigheter. Däremot förändrar inte lagen någonting om inte praxis på området utvecklas och rättsläget därigenom blir förutsägbart. Istället för dagens situation måste det ske ett skifte där aktörer på marknaden

som lidit konkurrensskada har tillräckliga incitament för att själva föra en skadeståndstalan gentemot de företag som begått en konkurrensöverträdelse.

7.1.2 Högre ersättningsbelopp skapar incitament för företag att driva skadeståndstalan

Nedan presenteras ett de lege ferenda-perspektiv, hur rätten bör vara, med förslag på hur reglerna kan utvecklas för att uppnå det önskade syftet. Därmed återkopplas till de rättsekonomiska exempel som givits ovan samt det amerikanska förhållningssättet till konkurrensöverträdelser, vilket presenterades i den komparativa utblicken.

Rättsekonomin hyllas för att vara konkret samtidigt som den kritiserats för att rättsekonomiska antaganden kan vara orimliga i realiteten. Den rättsekonomiska teorin ska tas med en nypa salt men den bör inte förkastas helt. För att rättsekonomisk teori ska vara givande krävs ett nyanserat förhållningssätt där de rättsekonomiska antaganden som presenteras även analyseras och värderas utifrån omständigheterna. Är slutsatsen därefter att de rättsekonomiska antagandena är orimliga kan man åsidosätta resultatet av studien. Därutöver är det viktigt att ha i åtanke att de processrättsliga förutsättningarna i Sverige och USA skiljer sig åt, varpå det amerikanska systemet inte är direkt applicerbart på svensk rätt.

Skadestånd som döms ut för en konkurrensskada i Sverige kan endast sätta den skadelidande parten i den ekonomiska situation den hade befunnit sig i om överträdelserna aldrig ägt rum. Eventuell överkompensation finns därmed inte. Därutöver kan en privat skadeståndstalan resultera i betydande rättegångskostnader för käranden samtidigt som rättegången kan dra ut på tiden och sträcka sig över flera år. Det har konstaterats ovan att ett tydligt problem på området är bristen på praxis. Samtidigt ger varken lagstiftningen, med utgångspunkt i EU-rätten, eller det svenska systemet där offentlig intervention är central, utrymme för att privata aktörer ska lägga ner stora resurser och riskera enorma belopp för att driva rättsutvecklingen framåt. I kapitel 6 gjordes en uträkning för att konstatera skadelidandes nytta av att driva en privat skadeståndstalan:

	Framgång	Förlust
(X) Inte driva skadeståndstalan	0 kr	0 kr
(Y) Privat skadeståndstalan	100 000 kr	- 10 000 kr

$$(X) 0,5 \times 0 + 0,5 \times 0 = 0 \text{ kr}$$

$$(Y) 0,5 \times 100\,000 + 0,5 \times (-10\,000) = 45\,000 \text{ kr}$$

Exemplet visar att det är betydligt förmånligare att driva en privat skadeståndstalan efter en konkurrensöverträdelse än att inte driva en talan. Det som däremot inte framgår är vad resultatet skulle bli om sannolikheten inte var densamma för framgång som förlust i rätten. Vinst- och förlustbeloppen är därutöver hypotetiska och det handlar i regel om mångdubbla summor, såväl vid vinst som förlust. Det går däremot att påstå att exemplet ovan tydliggör hur viktigt det är med förutsebarhet och ekonomiska incitament för att individer ska vara villiga att, trots risken, driva en privat skadeståndstalan. Det framgår inte minst av presenterad fakta på hur the economic man baserar sina val utifrån risken som de innebär. Utan utvecklad praxis på området är flera faktorer osäkra när företag står inför beslutet att driva en privat skadeståndstalan. Så är förvisso fallet även i USA, men där ges ekonomiska incitament som ändå driver rättsutvecklingen framåt. I USA kan skadelidande yrka på tre gånger så mycket i ersättning som den skada de har lidit vilket ger incitament för privata aktörer att driva rättegångstalan. Detta tydliggörs då den amerikanska ersättningsmodellen appliceras på uträkningsexemplet ovan:

	Framgång	Förlust
(X) Inte driva skadeståndstalan	0 kr	0 kr
(Y) Privat skadeståndstalan	300 000 kr	- 10 000 kr

$$(X) 0,5 \times 0 + 0,5 \times 0 = 0 \text{ kr}$$

$$(Y) 0,5 \times 300\,000 + 0,5 \times (-10\,000) = 145\,000 \text{ kr}$$

Den riskerade förlusten i uträkningen ovan är följaktligen densamma som i föregående exempel, samtidigt som den potentiella vinsten är tre gånger så stor. Möjligheten till ett tredubbelt ersättningsbelopp skulle ha direkt effekt på the economic man och benägenheten att ta den risk som det innebär att föra en privat skadeståndstalan. Detta då marginalnyttan av att föra en privat skadeståndstalan har förändrats. Det går därmed att konstatera att möjligheten till ersättning påverkar företag beroende på ersättningsbeloppens storlek, snarare än möjligheten att få ersättning. Genom att förändra möjligheten till ersättning i Sverige på ett liknande sätt skulle skadelidande parter ges förbättrad möjlighet till ersättning för en konkurrensöverträdelse även i praktiken. Detta då det skulle ge privata aktörer på den svenska marknaden incitament att föra privat skadeståndstalan och mer praxis skulle gör rättsläget tydligare.

7.2 Sammanfattande slutsatser

Sammanfattningsvis tyder praxis på att det är svårt för skadelidande att visa på konkurrensbegränsande beteende samt att konkurrensöverträdelsen inneburit skada för företaget. Osäkerheten resulterar ofta i höga kostnader för företagen då ersättning för rättegångskostnader döms ut i samband med förlorad talan. Konkurrensskadelagen innebär förvisso att konstaterad överträdelse står fast vid prövning, något som kan leda till en ökning av follow-on-talan. Däremot leder det inte till någon reell förändring om parterna förlikas utom rätta, utan rättsläget förblir oklart och skadelidandes möjlighet till ersättning efter en konkurrensöverträdelse oförutsägbar.

Konkurrensskadelagen kommer med välbehövlig förändring men det krävs förbättrade möjligheter till större ersättningsbelopp. En privat skadeståndstalan innebär ett stort risktagande, särskilt till följd av rättsosäkerheten på området. Den amerikanska rättsordningen erbjuder, till skillnad från den svenska, en möjlighet till trefaldig ersättning. En rättsekonomisk analys av möjligheten till ersättning visar att större ersättningsbelopp förändrar hur individer ser på risken som en privat skadeståndstalan innebär, och ger incitamentet för skadelidande företag att föra en sådan. En sådan förändring skulle därmed leda till den förändring som lagstiftaren söker, då utvecklad praxis på området innebär att fler företag är villiga att driva privat skadeståndstalan.

7.3 Avslutande kommentar

Det finns sällan, eller aldrig, endast ett tillvägagångssätt för att lösa ett juridiskt problem. En rättsekonomisk analys ger raka svar som kan vara svåruppnådda i praktiken. Det är viktigt att se problematiken från flera vinklar, och genom analysen ovan av möjligheten till ersättning ur ett rättsekonomiskt perspektiv har det blivit tydligt att ekonomiska incitament är vad som krävs. Som har konstaterats är rättsekonomin däremot beroende av flera variabler, inte minst hur den skadelidande parten förhåller sig till risk. Det har redan presenterats vilka premisser uträkningarna ovan är gjorda på, och resonemanget vid olika avvägningar. Därutöver är det alltid intressant att komparera, även om det i förevarande fall handlade om en utblick snarare än en jämförelse, med andra rättsordningar och deras förhållningssätt till brott och straff. Ett mål kan uppnås, eller åtminstone eftersträvas, på så otroligt många olika sätt. Avslutningsvis ser jag fram emot att följa rättsutvecklingen på området framöver. Behövs lagstiftarens justeringar för önskad förändring eller behöver det nya regelverket bara mer tid för att sedan ge effekt på skadelidandes möjlighet till ersättning vid konkurrensöverträdelser? Det får tiden utvisa.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige Lagstiftning

Konkurrenslagen (SFS 2008:579)

Konkurrensskadelagen (SFS 2016:964)

Lag (2002:599) om grupprättegång

Räntelag (1975:635)

Rättegångsbalken (SFS 1942:740)

Skadeståndslagen (SFS 1972:207)

Regeringens propositioner

Prop. 1992/93:56, Ny konkurrenslagstiftning

Prop. 2007/08:135, Ny konkurrenslag m.m.

Prop. 2007/08:168, Lissabonfördraget

Prop. 2016/17:9, Konkurrensskadelag

Statens offentliga utredningar

SOU 2004:131, Konkurrensbrott: en lagstiftningsmodell

SOU 2016:49, En utökad beslutanderätt för Konkurrensverket

EU-rättsliga källor

Ashurst report: Waelbroeck, Slater & Even-Shoshan, *Ashurst study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules: Comparative Report*, 2004

Direktiv om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelser av medlemsstaternas och EU:s konkurrensrättsliga bestämmelser, 2014/104/EU av 26 nov. 2014

EU Commission staff working paper accompanying the White Paper on Damages actions for breach of the EU antitrust rules, COM (2008) 165 final, SEC 2008,404.

EU-kommissionen, *Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell lagstiftning för överträdelse av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser*, KOM (2013) 404 slutlig, Strasbourg, 2013-06-11

EU-kommissionen, *Vitbok om skadestånd vid brott mot EG:s antitrustregler*, KOM (2008) 165 slutlig. 2008-04-02

EU-kommissionen, *Grönbok om skadestånd vid brott mot EG:s antitrustregler*, KOM/2005/672 slutlig. 2005-12-19

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/104/EU av den 26 november 2014 om vissa regler som styr skadeståndstalan enligt nationell rätt för överträdelse av medlemsstaternas och Europeiska unionens konkurrensrättsliga bestämmelser.

European Parliamentary Research Service: Erbach, Gregor, *EU and US competition policies – Similar objectives, different approaches*, 140779REV1, 2014-03-14

Fördraget om Europeiska Unionens Funktionssätt (Konsoliderad version), C 326/49, 26.10.2012

Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG-fördraget), 25.03.1957

Rådets förordning (EG) nr 1/2003, av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget, nu artikel 101 och 102 i EUF-fördraget

Amerikanska rättskällor

The Clayton Act

The Sherman Antitrust Act

Department of Justice, *Deterrence and detection of cartels: using all the tools and sanctions*, Miami, Florida, 2012-03-01
<https://www.justice.gov/atr/speech/deterrence-and-detection-cartels-using-all-tools-and-sanctions>

Department of Justice, *Frequently Asked Questions About the Antitrust Division's Leniency Program and Model Leniency Letters*, 2017-01-26
<https://www.justice.gov/atr/leniency-program>

Litteratur

Böcker

Bergström, Maria, *Harmonising EU competition litigation: the new directive and beyond* (Elektronisk resurs), 2015

Bernitz, Ulf, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1, Konkurrensrätten och marknadsekonomin rättsliga grundvalar*, 4. Uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015

Berntiz, Ulf & Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, 6. Uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2018

Carlsson, Kenny & Bergman, Mats, *Konkurrenslagen: en kommentar*, 2. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015

Craig, Paul & De Búrca, Gráinne, *EU law: text, cases, and materials*, 6. Uppl., Oxford Univ. Press, Oxford, 2015

Dahlman, Christian, Glader, Marcus & Reidhav, David, *Rättsekonomi – en introduktion*, 2. Uppl., Studentlitteratur, Lund, 2005

Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. Uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Posner, Richard, *Economic Analysis of Law*, 7. ed., Wolters Kluwer, Austin, 2007

Posner, Richard, *Overcoming law*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1995

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 3., (utök. Och rev.) uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015

Slotte, Lisa, *Ny konkurrensskadelag – om möjligheter och svårigheter att få ersättning för konkurrensskada*, Stockholms universitet, HT 2016

Artiklar och rapporter

Bernitz, Ulf, *Det nya direktivet om konkurrensrättslig skadeståndstalan – bakgrund, huvudlinjer och genomförande*, Europarättslig tidskrift 2015 nr 3

Konkurrensverket, *Bakgrundsmaterial – Asfaltkartellen*, 2009-05-28

Konkurrensverket, *Konkurrensverkets prioriteringspolicy för tillsynsverksamheten*, beslut 2018-04-12, Dnr 177/2018

Konkurrensverket, *Konkurrensverkets uppgifter och organisation*, 2018

Sunstein, Cass, Jolls, Christine & Thaler, Richard, *A Behavioral Approach to Law and Economics*, (Coase-Sandor Institute for Law & Economics Working Paper No. 55, 1998)

Wahl, Nils, *Optimala sanktioner inom svensk konkurrensrätt en forskningsrapport*, Konkurrensverket, Stockholm, 2006

Elektroniska källor

Carlsson, Kenny & Bergman, Mats, *Konkurrenslagen: en kommentar*, version den 22 maj 2017, kommentar till 2 kap. 1 § KSL, hämtad 24 april 2018: zeteo.wolterskluwer.se

Rättsfallsförteckning

EU-domstolen

EU-domstolen, mål C-557/12, *Kone AG, Otis GmbH m.fl. ./.* ÖBB
Infrastruktur AG, EU:C:2014:1317

EU-domstolens dom, mål C-209/10, *Post Danmark A/S ./.*
Konkurrenserådet, EU:C:2012:172

EU-domstolen, mål C-52/09, *Konkurrensverket ./.* *TeliaSonera Sverige AB*,
EU:C:2011:83

EG-domstolens dom, mål C-8/08, *T-Mobile Netherlands BV m.fl. ./.* *Raad
van bestuur van der Nederlands Mededingingsautoriteit*, EU:C:2009:343

EG-domstolens dom, mål C-501/06, *GlaxoSmithKline Services m.fl. ./.*
kommissionen m.fl., EU:C:2009:610

EG-domstolen, Förenade målen C-295/04 till C-298/04, *Manfredi m.fl. ./.*
Lloyd Adriatico Assicurazioni m. fl., EU:C:2006:461

EG-domstolen, mål C-453/99, *Courage Ltd ./.* *Crehan*, EU:C:2001:465

EG-domstolens dom, mål T-31/99, *ABB Asea Brown Boveri Ltd. ./.*
kommissionen, EU:T:2002:77

EG-domstolens dom i de förenade målen C-46/93 och C-48/93, *Brasserie
du Pêcheur SA ./.* *Föbundsrepubliken Tyskland och Drottningen och
Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd m.fl.*,
EU:C:1996:79

EG-domstolens dom, mål C-322/81, *Niederlandsche Banden-Industrie-
Michelin ./.* *kommissionen*, EU:C:1983:313

Stockholms tingsrätt

Avslutade mål

Stockholms tingsrätt T 20621-10, *Verizon Sweden AB ./.* *Tele2 Sverige AB*, dom 2014-02-07

Stockholms tingsrätt, mål T 5995-09, *Preem AB ./.* *Gävle Hamn AB*, dom 2012-05-31

Stockholms tingsrätt, mål T 15382-06, *Yarps Network Services AB ./.* *TeliaSonera Aktiebolag*, dom 2016-03-07

Stockholms tingsrätt, förenade målen T 34227-05 och T 32799-05, *Europe Investor Direct Aktiebolag*, *Rutger Kahn Kommanditbolag och OÜ E Direct*, *Suur-Sojamäle ./.* *VPC Aktiebolag*, dom 2008-11-20

Stockholms tingsrätt, mål T 11529-05, *Primeur Vin AB ./.* *Systembolaget AB*, dom 2007-11-09

Stockholms tingsrätt, mål T 10956-05, *Tele2 Sverige Aktiebolag ./.* *Telia Company AB*, dom 2016-05-26

Stockholm tingsrätt, mål T 31862-04, *TeliaSonera Aktiebolag ./.* *Konkurrensverket*, dom 2011-12-02

Stockholms tingsrätt, mål T 5467-03, *NCC Aktiebolag*, *Peab Asfalt AB och Peab Sverige AB m.fl. ./.* *Konkurrensverket*, dom 2007-07-10

Stockholms tingsrätt, mål T 8122-00, *Weba Kemi AB ./.* *Arla ekonomisk förening*, dom 2002-10-09

Stockholms tingsrätt, mål T 8-103-96, *Konkurrensverket ./.* *Statens Järnvägar AB*, dom 1998-12-08

Förlikta mål

Stockholms tingsrätt, mål T 14900-05, *Linköpings kommun ./.* *NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-09-01

Stockholms tingsrätt, mål T 11686-05, *Ulricehamns kommun ./.* *Skanska Sverige AB*, förlikt 2010-07-13

Stockholms Tingsrätt, mål T 10969-05, *Verisec AB ./.* *Pointsec Sweden AB*, förlikt 2005-09-30

Stockholms tingsrätt, mål T 31609-04, *Vaggeryds kommun ./. Skanska Sverige AB*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 9744-04, *Kristianstads kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 9740-04, *Bromölla kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6160-04, *Götene kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6158-04, *Ulricehamns kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6155-04, *Vaggeryds kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6145-04, *Klippans kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6141-04, *Värnamo kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 14898-03, *Linköpings kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-09-01

Stockholms tingsrätt, mål T 8371-03, *Tranås kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-07-13

Stockholms tingsrätt, mål T 6580-03, *Linköpings kommun ./. NCC AB m.fl.*, förlikt 2010-09-01

Stockholms tingsrätt T 7896-02, *Hydro Aluminium Sverige AB ./. Staten genom affärsverket svenska kraftnät*, förlikt 2008-12-15

Stockholms tingsrätt, mål T 8-17228-99, *Powerpipe Holding AB ./. ABB Asea Brown Boveri Ltd*, förlikt

Stockholms tingsrätt, mål T 8-1093-98, *BK Tåg AB ./. Statens Järnvägar AB*, förlikt

Stockholms tingsrätt, mål T 8-738-96, *CityMail Sweden AB ./. Posten Sverige AB*, förlikt

Avskrivna mål

Stockholms tingsrätt, mål T 5289-09, *Akzo Nobel NV ./. CDC Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA*, stängt 2009-04-27

Stockholms tingsrätt, mål T 5285-09, *Akzo Nobel Chemicals Holding AB ./. CDC Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA*, stängt 2009-04-27

Stockholms tingsrätt, mål T 5284-09, *Eka Chemicals Aktiebolag ./. CDC Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA*, stängt 2009-04-27

Stockholms tingsrätt, mål T 2679-08, *Solna Bilteknik AB ./. Kontrollerad Bilverkstad i Sverige AB*, stängt 2008-05-02

Svea hovrätt

Avslutade mål

Svea hovrätt, mål T 5365-16, *Telia Company AB ./. Tele2 Sverige Aktiebolag*, dom 2017-12-21

Svea hovrätt, mål T 2673-16, *Yarps Services Network AB ./. Telia Company AB*, dom 2017-06-29

Svea Hovrätt, mål T 4487-12, *Systembolaget AB ./. The Absolut Company AB*, dom 2013-10-23

Svea hovrätt, mål T 10012-08, *Europe Investor Direct Aktiebolag, Rutger Kahn Kommanditbolag och OÜ E Direct, Suur-Sojamäle ./. VPC Aktiebolag*, dom 2011-01-19

Svea hovrätt, mål T 9045-07, *Primeur Vin AB ./. Systembolaget Aktiebolag*, dom 2009-04-03

Högsta domstolen

Avslutade mål

Högsta domstolen, mål T 470-18, *Tele2 Sverige Aktiebolag ./. Telia Company AB*, beslut 2018-05-08.

Högsta domstolen, mål T 3756-17, *Yarps Network AB ./. Telia Company AB*, beslut 2018-05-18

Högsta Domstolen, mål T 5767-13, *Systembolaget AB ./. The Absolut Company AB*, dom 2015-06-17

Högsta Domstolen, mål T 792-11, *Euroclear Sweden AB ./. Europé Investor Direct AB m.fl.*, beslut 2012-05-25

Marknadsdomstolen

Avslutade mål

Marknadsdomstolen, mål 2013:5, *Teliasonera Aktiebolag ./. Konkurrensverket*, dom 2013-04-12

Marknadsdomstolen, mål 2009:11, *Konkurrensverket ./. NCC, Peab Grus&Asfalt, Svensk Väg AB*, dom 2009-05-28

Marknadsdomstolen, mål 2000:2, *Statens Järnvägar ./. Konkurrensverket*, dom 2000-02-01

Marknadsdomstolen, mål 1998:15, *Konkurrensverket ./. Posten Sverige AB*, dom 1998-11-11

Patent- och marknadsdomstolen

Avslutade mål

Patent- och marknadsdomstolen, mål 16599-15, *Net at Once Sweden AB ./. Göteborg Energi GothNet AB*, dom 2018-02-02

Patent- och marknadsdomstol, mål 10365-14, *Telesport AB ./. TeliaSonera Mobile Networks AB och Svea Billing Services AB*, dom 2018-03-29

Avskrivna mål

Patent- och marknadsdomstolen, mål 9265-17, *CarbZone AB ./. Google Sweden AB*, beslut meddelat 2018-01-18

Patent- och marknadsdomstolen, mål 15443-16, *Lisana Bygg & Badrum ./. Byggkeramikrådet Aktiefbolag*, beslut meddelat 2017-08-14

Patent- och marknadsöverdomstolen

Pågående mål

Patent- och marknadsöverdomstolen, mål 4146-18, *Telesport AB ./. TeliaSonera Mobile Networks AB och Svea Billing Services AB*, pågående

Patent- och marknadsöverdomstolen, mål 2216-18, *Net at Once Sweden AB ./. Göteborg Energi GothNet AB*, pågående

Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut

Svea Hovrätt, mål T 4487-12, Bilaga A – Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, *Vin & Sprit AB ./. Systembolaget AB*, dom 2012-02-20.